

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бізнес - адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «Нові форми міжнародного співробітництва в умовах воєнного часу»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0732-ба _____
спеціальності 073 Менеджмент _____
освітньої програми Менеджмент зовнішньоекономічної _____
діяльності _____

Журба В.В. _____

Керівник: зав. кафедри бізнес-адміністрування і _____
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, _____
доцент кандидат наук державного управління, доц. _____

Петрова К.В. _____

Рецензент: проф. кафедри бізнес-адміністрування і _____
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, доктор _____
економічних наук, професор _____

Маркова С.В. _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту

Кафедра бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітня програма Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

Д.Т. Бікулов

« _____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Журба Вікторія Володимирівна

1. Тема роботи «Нові форми міжнародного співробітництва в умовах воєнного часу»

керівник роботи: Петрова К.В., доц. кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, кандидат наук державного управління, доц.

затверджені наказом ЗНУ від 15.06.2023 року № _____ 887-с

2. Строк подання студентом роботи _____ 23.11.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, монографії, періодичні та аналітичні вітчизняні та зарубіжні матеріали, фінансова звітність підприємства, інтернет ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

2. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

3. ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____
5 таблиць
6 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Петрова К.В.		
2	Петрова К.В.		
3	Петрова К.В.		

7. Дата видачі завдання _____ 10.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи у наукового керівника.	10.06.2023	
2.	Затвердження змісту роботи.	11.06.2023	
3.	Огляд літератури за темою кваліфікаційної роботи.	12.06.23-16.06.23	
4.	Розробка чернетки I розділу кваліфікаційної роботи.	17.06.23-23.06.23	
5.	Написання I розділу кваліфікаційної роботи.	24.06.23-27.06.23	
6.	Збір розрахунково-аналітичного матеріалу за темою.	28.06.23-25.07.23	
7.	Розробка чернетки II розділу	26.07.23-29.08.23	
8.	Написання II розділу кваліфікаційної роботи.	30.08.23-06.09.23	
9.	Розробка чернетки III розділу кваліфікаційної роботи.	07.09.23-14.09.23	
10.	Написання III розділу кваліфікаційної роботи.	15.09.23-29.10.23	
11.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог.	30.10.23-02.11.23	
12.	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	09.11.2023	
13.	Проходження нормоконтролю.	09.11.23-22.11.23	
14.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	23.11.2023	
15.	Захист кваліфікаційної роботи.	грудень 2023	

Студент _____
(підпис)

В.В. Журба
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

К.В. Петрова
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____
(підпис)

Т. М. Магомедова
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра «Нові форми міжнародного співробітництва в умовах воєнного часу»: 72 стор, 3 розділи, 5 рис., 6 табл, без додатків.

Актуальність теми пошуку нових форм міжнародного співробітництва для підприємств в умовах воєнного часу стоїть на порядку денному для великих фірм, які опинились в кризовому стані та знаходяться в збутовій кризі з причин руйнування збутової мережі або втрати звичних ринків збуту та можливостей логістики, які забезпечують реалізацію продукції та наявність стабільної частки зовнішнього ринку, що дозволяє отримувати належну частку прибутку на протязі тривалого часу. Мета кваліфікаційної роботи полягає у пошуку нових напрямків зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Для досягнення мети необхідно виконати наступні завдання кваліфікаційної роботи: проаналізувати та узагальнити понятійний апарат, який стосується зовнішньоекономічної діяльності та пошуку нових каналів розподілу продукції та надання сервісних послуг; охарактеризувати діяльність типового підприємства, галузі та сформулювати основні шляхи експорту продукції; знайти напрями удосконалення експортної діяльності підприємства та урізноманітнення її напрямків.

Об'єкт дослідження в кваліфікаційної роботи – підприємство, що є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного часу.

Предметом дослідження в дипломній роботі визначена зовнішньоекономічна діяльність підприємства.

Кваліфікаційна робота виконана на 72 сторінках з використанням 21 джерел, має 5 таблиць, 4 рисунки.

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ, РЕОРГАНІЗАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ, ТОВАРИ, ПРИБУТОК, ПОДАТКИ

ABSTRACT

Master's qualification work "New forms of international cooperation in wartime conditions": 72 pages, 3 chapters, 5 figures, 6 tables, without appendices.

The relevance of the topic of finding new forms of international cooperation for enterprises in wartime conditions is on the agenda for large companies that have found themselves in a state of crisis and are in a sales crisis due to the destruction of the sales network or the loss of the usual sales markets and logistics capabilities that ensure the sale of products and the presence of a stable share of the foreign market, which allows you to receive an appropriate share of profit over a long period of time. The purpose of the qualification work is to find new directions for the enterprise's foreign economic activity. To achieve the goal, it is necessary to perform the following tasks of the qualification work: analyze and generalize the conceptual apparatus that relates to foreign economic activity and the search for new channels of product distribution and service provision; characterize the activities of a typical enterprise, industry and formulate the main ways of exporting products; to find directions for improving the enterprise's export activity and diversifying its directions.

The object of research in the qualification work is an enterprise that is a subject of foreign economic activity in wartime conditions.

The foreign economic activity of the enterprise is defined as the subject of research in the thesis.

The qualification work is completed on 72 pages using 21 sources, has 5 tables, 4 figures.

INTERNATIONAL RELATIONS, REORGANIZATION, MANAGEMENT, GOODS, PROFIT, TAXES

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ РОЗГЛЯД ПРОБЛЕМИ...	10
1.1. Понятійно-категоріальний апарат сфери дослідження.....	10
1.2. Аналіз теорії та практики сфери дослідження.....	17
1.3. Практика та методи удосконалень.....	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ СПРАВ ОБЛАСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	25
2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження.....	25
2.2. Аналіз зовнішнього середовища діяльності об'єкта.....	31
2.3. Виявлення проблем в діяльності об'єкта.....	44
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНААЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄКТА В СФЕРІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	50
3.1. Напрями та технологія удосконалення діяльності фірми.....	50
3.2. Концептуальні основи адаптації в кризовому середовищі.....	59
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	70
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми пошуку нових форм міжнародного співробітництва для підприємств в умовах воєнного часу стоїть на порядку денному для великих фірм, які опинились в кризовому стані та знаходяться в збутовій кризі з причин руйнування збутової мережі або втрати звичних ринків збуту та можливостей логістики, які забезпечують реалізацію продукції та наявність стабільної частки зовнішнього ринку, що дозволяє отримувати належну частку прибутку на протязі тривалого часу.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у пошуку нових напрямків зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Для досягнення мети необхідно виконати наступні завдання кваліфікаційної роботи:

- проаналізувати та узагальнити понятійний апарат, який стосується зовнішньоекономічної діяльності та пошуку нових каналів розподілу продукції та надання сервісних послуг;
- охарактеризувати діяльність типового підприємства, галузі та сформулювати основні шляхи експорту продукції;
- знайти напрями удосконалення експортної діяльності підприємства та урізноманітнення її напрямків.

Об'єкт дослідження в кваліфікаційної роботи – підприємство, що є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного часу.

Предметом дослідження в дипломній роботі визначена зовнішньоекономічна діяльність підприємства.

В дипломному дослідженні використовувались загальнонаукові та спеціальні методи: аналітичний, синтезу, монографічний, економіко-

статистичний, абстрактно-логічний для розробки теми та формулюванні висновків, практичних рекомендацій для застосування в підприємстві.

Кваліфікаційна робота виконана на 49 сторінках з використанням 21 джерел, має 5 таблиць, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Теорія та понятійний апарат зовнішньоекономічної діяльності

Наслідки війни в Україні відчуваються в усьому світі, але особливо серед українського народу. Вплив на торгівлю вже очевидний. Це порушило ланцюжки поставок і, серед іншого, призвело до підвищення цін та інфляції. Ця стаття присвячена цим ефектам.

Війна в Україні та санкції, запроваджені Росією та Білоруссю, мали величезний вплив на міжнародну торгівлю. Вони вплинули на пряму торгівлю з цими країнами та торгівлю далі по ланцюжку. Наслідки варіюються від дефіциту продуктів харчування, сировини та компонентів до скасування торговельних шляхів, зміни попиту та підвищення цін. Посилення інфляції.

З точки зору торгівлі, найбільшим наслідком війни є зростання цін на товари. Існує 3 основні категорії товарів: енергія, сільське господарство та метали. Війна торкнулася всіх 3. Значне зростання цін впливає на міжнародні ланцюги поставок і ринки. Результатом є вищі темпи інфляції в усьому світі. Це може спричинити зміни попиту, оскільки споживачі не хочуть або не можуть купувати те, що вони зазвичай купують. Збої в міжнародних перевезеннях бувають доволі часто.

Ставки на вантажні перевезення досягли рекордних значень під час пандемії COVID-19. Нинішнє підвищення вартості палива спричиняє інфляцію та може призвести до підвищення тарифів на фрахт. Крім того, санкції проти Росії та проблеми з безпекою порушили наземні та повітряні транспортні маршрути через Україну та Росію. Перенаправлення цих з'єднань коштує дорого. І існують обмежені можливості для перенаправлення вантажів через і без того порушений морський транспортний сектор. Також менше чорноморських торгових шляхів. Це означає, що навіть країни, які не мають торгових обмежень, можуть мати проблеми з імпортом з регіону.

Постраждала продовольча безпека країн з економікою, що розвивається як Україна та Росія є одними з основних світових постачальників сільськогосподарської продукції, зокрема зерна та олії. Разом вони забезпечують понад 30% світової торгівлі пшеницею, 32% ячменем, 17% кукурудзою та понад 50% соняшниковою олією, насінням і шротом. Багато країн, що розвиваються, або вразливі економіки покладаються на ці постачання для своєї продовольчої безпеки, особливо на Близькому Сході та в Африці. Наприклад, такі країни, як Бенін, Єгипет і Судан, майже весь імпорт пшениці отримують з України та Росії. Можливості замінити їх регіональною торгівлею обмежені.

У своєму звіті Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) оцінює, що 20-30% українських площ, які використовуються під посіви озимих зернових, кукурудзи та соняшнику, залишаються невикористаними або незібраними протягом сезону 2022/23. Урожайність цих культур також, швидше за все, буде нижчою. Переробка та транспортування також були порушені. Зменшення доступності сільськогосподарських культур ще більше підвищує ціни та конкуренцію за альтернативні джерела. На такому складному ринку країни, що розвиваються, можуть боротися за постачання з розвиненими країнами. Наприклад, Індонезія заборонила експорт пальмової олії, щоб зменшити дефіцит кулінарної олії всередині країни та зростання цін. Індонезія скасує заборону, коли ціни впадуть нижче 14 000 рупій (0,92 євро) за літр.

Росія також є провідним експортером азотних і калійних добрив. Багато країн з економікою, що розвивається, покладаються на ці постачання добрив для отримання врожаю. Порушення цього ринку може вплинути на виробництво продуктів харчування для внутрішнього споживання та експорту.

Крім впливу на імпорт, війна також вплинула на експорт в Україну та Росію. Порушений доступ до цих ринків є гострою проблемою для швидкопсувних товарів, таких як свіжі фрукти та овочі. Деякі товари, які експортери не можуть доставити в Україну та Росію, можуть бути перерозподілені на інші (європейські)

ринки. Проте експортерам, можливо, не вдасться уникнути надлишку пропозиції. Перерозподіл також викликає зростання конкуренції та зниження цін. Водночас зростання цін на енергоносії та добрива спричиняє підвищення собівартості продукції. Це створює значний виклик для експортерів.

Вторгнення Росії в Україну спонукало ЄС та його партнерів запровадити широкомасштабні санкції проти Росії, зокрема заборонити експорт певних типів машин і транспортного обладнання до країни.

Багато європейських фірм і домогосподарств також скоротили або повністю заморозили свою торгівлю з російськими фірмами. У міру того, як війна тривала, ЄС і G7 також запровадили заборони та обмежили ціни на морський імпорту російської нафти. Результатом цих дій стала фундаментальна зміна торгових відносин Росії з ЄС та рештою світу.

До війни Росія була важливим торговим партнером євросони. У 2021 році вона була 11-ю за розміром економікою світу[5], і на неї припадало близько 3% товарів, експортованих до євросони, і 5% товарів, імпортованих звідти. Це було особливо важливо в деяких стратегічних секторах: на Росію припадало близько чверті імпорту сирої нафти в ЄС, близько 40% імпорту природного газу в ЄС і майже половина імпорту вугілля в ЄС. Роль країни на глобальних ринках енергетичної, сировинної та металургійної промисловості також робить її важливою на початку виробничого процесу для глобальних ланцюгів створення вартості, що також впливає на торгівлю з євросоною через треті країни.[6]

Внаслідок війни та санкцій торгівля між зоною євро та Росією різко впала. Зараз він становить приблизно половину довоєнного рівня (Діаграма 1). Експорт євросони до Росії впав особливо швидко. У перші місяці війни це відображало падіння експорту як санкційних, так і несанкційних категорій товарів. Однак з тих пір експорт несанкційних категорій товарів повернувся до рівня до вторгнення [], тоді як експорт санкційних категорій товарів залишається низьким.

Імпорт з Росії падав повільніше. До війни Єврозна в основному імпортувала енергію з Росії. Цей імпорт скоротився, оскільки ЄС поступово заборонив імпорт вугілля (з серпня 2022 року), потім сирової нафти (з грудня 2022 року) і, останнім часом, нафтопродуктів (з лютого 2023 року).

Росія також поступово скорочувала поставки природного газу до Європи, так що до лютого 2023 року імпорт газу з Росії до Європи був на 90% нижчим, ніж у середньому за минулий період.[] Європа замінила газ із Росії трубопровідним газом із Норвегії, Алжиру та Азербайджан також істотно збільшив імпорт зрідженого природного газу (СПГ), який в основному транспортується морем. Внаслідок цього ринкова влада Росії на європейських енергетичних ринках суттєво зменшилася.

Рис.1.1. Динаміка обсягів продаж

Міжнародні санкції спричинили значну зміну торгових моделей Росії. Спочатку сукупна вартість російського імпорту скоротилася майже вдвічі, оскільки всі її торгові партнери, а не лише країни, які ввели санкції, скоротили свій експорт. Однак ті країни, які не вводять санкції, згодом знову збільшили свій експорт до Росії. На початок 2023 року вартість російського імпорту зросла майже до довоєнного рівня (Діаграма 2).[]

] Глобальна торгівля Росії була значно переорієнтована: її торгові залежності змінилися, а її постачальники географічно менш різноманітні. Станом на січень 2023 року тільки Китай забезпечує майже половину імпорту товарів Росії.

Незважаючи на те, що Росія значною мірою реструктурувала свої ланцюжки поставок, а імпорт товарів відновився, залишається незрозумілим, чи новий імпорт такої ж якості, як і втрачений. До війни російська промисловість значною мірою покладалася на високотехнологічні товари від західних торгових партнерів. Санкції, накладені на ці продукти, призвели до того, що вони або стали недоступними, або були замінені неякісними заміниками, або значно подорожчали. Ця невдача, ймовірно, вплине на зростання продуктивності в Росії, зменшивши довгострокові перспективи зростання економіки.

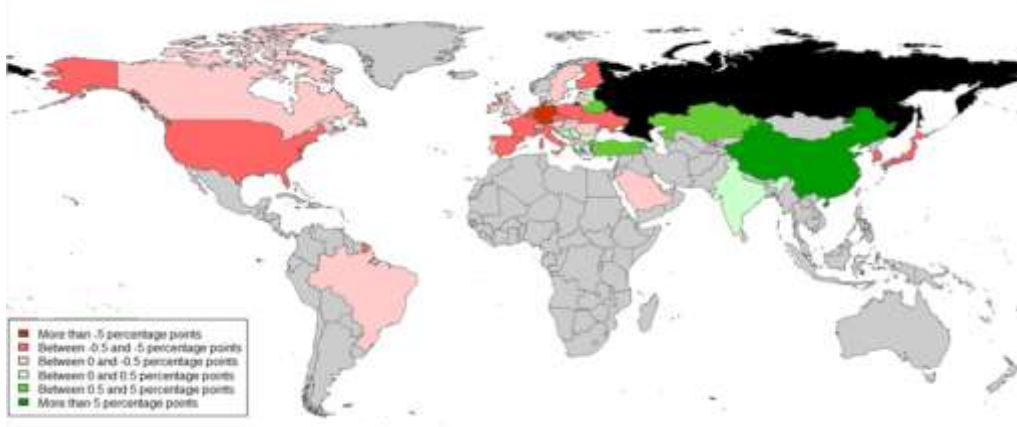

Рис.1.2. Географія обміну торгівлі

Структура російського експорту також суттєво змінилася. Країна все ще значною мірою залежить від експорту енергоносіїв. Дійсно, обсяг російського експорту нафти, її найбільшого експортного товару, фактично зріс, незважаючи на санкції ЄС і G7 проти неї. Це тому, що Росія перенаправила потоки з Європи до Китаю та Туреччини, а також до нових торгових партнерів в Індії, Африці та на Близькому Сході. Однак цей більший обсяг олії пропонується зі значною знижкою. Нафта сорту Urals, яка є основним сортом російського експорту до

Європи, у лютому в середньому коштувала 48 доларів США за барель, що значно нижче середньої ціни за барель нафти Brent у 83 долари США, світового орієнтира. Виявилося, що російський газовий експорт трубами важче перенаправити, оскільки для експорту у віддаленіші пункти призначення потрібна розгалужена інфраструктура. Закривши свої трубопроводи до Європи, Росія лише частково змогла компенсувати експорт газу за рахунок збільшення потоків трубопроводів до Китаю та продажу більшої кількості СПГ на світовому ринку. Загалом експорт російського газу у 2022 році був приблизно на 25% меншим, ніж у 2021 році.

1.2. Наслідки блокади та санкцій

Коротше кажучи, санкції та добровільні бойкоти європейських компаній у відповідь на вторгнення Росії в Україну призвели до значного відволікання російської торгівлі з єврозоною. Це зробило Росію більш залежною від торговельних партнерів, які не вводять санкції, зробивши економіку країни загалом більш крихкою. Він також був змушений пропонувати знижки на експорт своїх товарів, щоб залучити нових клієнтів, щоб замінити зону євро. Природа російської торгівлі товарами також означає, що перенаправлення її ланцюгів поставок, ймовірно, призведе до стримування зростання продуктивності в економіці країни. ЄС також був змушений відволікти торгівлю внаслідок війни, зокрема торгівлю товарами, від Росії, таким чином диверсифікуючи свою зовнішню енергетичну залежність.

Рік тому Росія почала невиправдане вторгнення в Україну. Це був переломний момент для Європи. ЄЦБ підтримує народ України, який зазнає великих втрат і матеріальних руйнувань, спричинених нападами Росії на міста та інфраструктуру. Будучи першим дописом із серії, цей запис присвячений економічним наслідкам війни за межами України.

Війна спричинила величезний шок для світової економіки, особливо для ринків енергії та продовольства, скоротивши пропозицію та піднявши ціни до

безпрецедентного рівня. Порівняно з іншими економічними регіонами, зона євро була особливо вразливою до економічних наслідків вторгнення Росії в Україну [2]. Головним чином це пояснюється тим, що зона євро дуже сильно залежить від імпорту енергоносіїв, на який у 2020 році припадало більше половини споживання енергії в зоні євро. Крім того, до війни Росія була ключовим постачальником енергії в зону євро [3]. Росія та Україна також відігравали значну роль в імпорті продовольства та добрив до єврозони до початку російського вторгнення [4]. У більш загальному плані євронезона є дуже відкритою економікою, що робить її вразливою до збоїв на глобальних ринках і ланцюгах створення вартості.

Війна значно посилила інфляційний тиск, який посилювався в євронезоні під час відновлення після пандемії, і підштовхнула до зростання споживчих цін, особливо на енергоносії (діаграма 2а) і продовольство.[5] Загальна інфляція зростає з 0,3% у 2020 році до 2,6% у 2021 році, а потім до 8,4% у 2022 році (Діаграма 1а). Більше двох третин цієї рекордно високої інфляції у 2022 році припадає на інфляцію енергоносіїв та продуктів харчування.

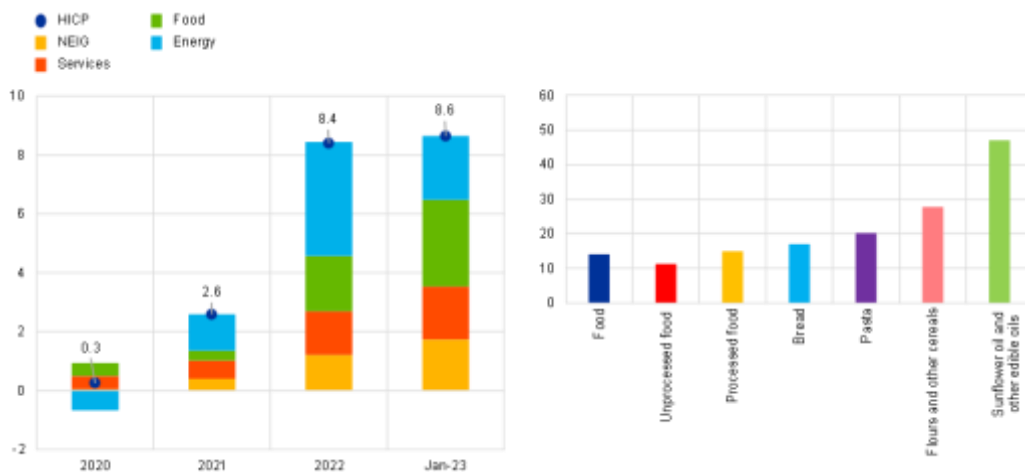

Рис.1.3. Динаміка структури обсягів

Погляди, висловлені в кожному записі блогу, належать авторам (авторам) і не обов'язково відображають погляди Європейського центрального банку та Євросистеми.

Хоча у 2022 році інфляція енергоносіїв була, безумовно, найзначнішим рушієм інфляції, останнім часом найбільший внесок надійшов від інфляції продуктів харчування (Діаграма 1). Ціни на продукти харчування в січні 2023 року порівняно з роком раніше зросли на 14,1%. Оскільки виробництво харчових продуктів є досить енергоємним, високі темпи інфляції продовольчих товарів частково відображають непрямі та відстрочені наслідки високих цін на енергоносії, чому війна зіграла ключову роль. Збільшення темпів інфляції різних компонентів більш чітко показує вплив війни (Діаграма 1b). Ціни на продовольчі товари, такі як пшениця (як інгредієнт борошна, хліба та макаронних виробів) або насіння олійних культур, для яких імпорт з України та Росії відігравав важливу роль до війни, зафіксували рівень інфляції, який був значно вищим за середній рівень інфляції продовольства. Наприклад, у січні 2023 року соняшникова та інші харчові олії були на 47% дорожчими для споживачів єврозони, ніж роком раніше.

Висока інфляція, значну частку якої становлять енергоносії та продукти харчування, продовжує мати значний негативний вплив на всі сфери нашої економіки та на повсякденне життя людей. Особливо це стосується домогосподарств з низьким рівнем доходу, в яких їжа та енергія становлять значну частку споживання.[6] Зважаючи на високу залежність єврозони від імпорту енергоресурсів, різке зростання цін на імпорт енергоносіїв призводить до великої та неминучої втрати реального доходу внаслідок погіршення наших умов торгівлі.[7] У такій ситуації фірми мають стимул намагатися мінімізувати свою частку тягаря шляхом коригування ціноутворення, щоб повністю відшкодувати збільшення витрат на виробництво. Крім того, працівники мають стимул намагатися мінімізувати свою частку тягаря, коригуючи свої вимоги щодо заробітної плати, щоб повністю відшкодувати втрати реальної заробітної плати, пов'язані з вищою інфляцією. Взаємопідсилювальний зворотний зв'язок між вищою нормою прибутку, номінальною заробітною платою та цінами призводить

до ризиків вторинних ефектів, які можуть спричинити закріплення надто високої інфляції[8]. Ось чому Рада керуючих ЄЦБ розпочала процес нормалізації політики в грудні 2021 року та взяла на себе зобов'язання своєчасно повернути інфляцію до середньострокової цілі у 2% відповідно до мандату ЄЦБ.

Забігаючи наперед, є ознаки того, що вплив війни на інфляцію в євросоні через розвиток міжнародних енергетичних і харчових ринків може послабитися. Одним із ключових факторів у цьому відношенні є ціна на енергію. У 2022 році споживання природного газу в ЄС скоротилося майже на 20%, що допомогло ЄС впоратися зі скороченням імпорту газу з Росії, частково через санкції ЄС. Національні заходи та ініціатива REPowerEU допомагають прискорити перехід до зеленої енергії та підвищити енергетичну незалежність ЄС. Зусилля щодо енергозбереження та диверсифікації енергопостачання сприяли різкому падінню цін на природний газ за останні місяці з рекордно високих значень восени 2022 року.[9] Крім того, ціни на ф'ючерсних ринках наразі сигналізують про подальше зниження цін на газ, і це має вплинути на витрати споживачів на електроенергію (Діаграма 2а).

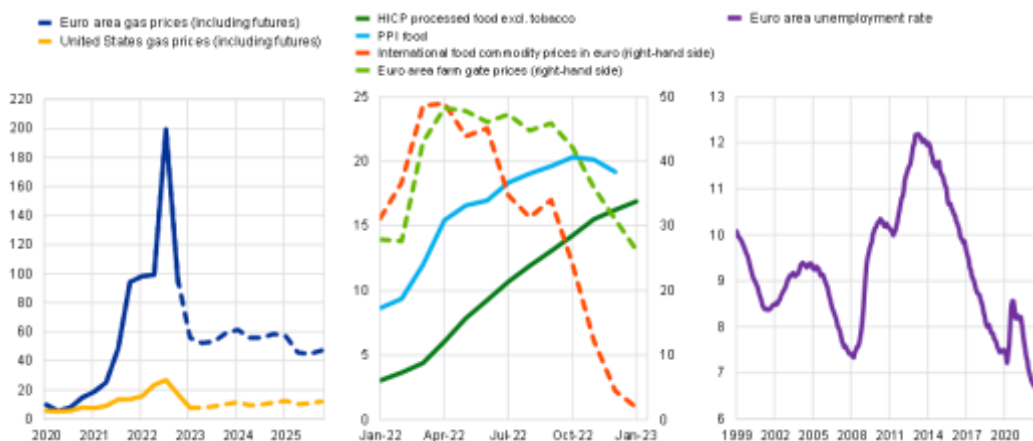

Рис.1.4. Обсяги зовнішньої торгівлі

Споживча інфляція продовольчих товарів наразі є найбільшою складовою інфляції в євросоні, а провідні індикатори, такі як вихідні ціни на ферми євросони або ціни на продовольчі товари на міжнародних ринках, демонструють значне

зниження з середини 2022 року. Це підтверджує очікування, що протягом наступних місяців інфляція продовольства знову пом'якшиться (Діаграма 2b). Незважаючи на ці позитивні сигнали, важливо пам'ятати, що війна продовжує становити серйозні ризики для економіки та може знову підвищити витрати, особливо на енергоносії та продовольство. ЄЦБ продовжуватиме уважно стежити за цими подіями, а монетарна політика ЄЦБ з часом зменшить інфляцію та забезпечить своєчасне повернення інфляції до середньострокової цілі в 2%.

Загалом єврозона виправдала очікування та продемонструвала надзвичайну економічну стійкість до наслідків війни. Хоча Євросистема та більшість аналітиків очікували скорочення економіки єврозони на початку минулого року, реальний ВВП у четвертому кварталі 2022 року фактично зріс на 0,1% у порівнянні з попереднім кварталом. Оцінки вказують на слабке, але позитивне зростання найближчим часом. Термін, підтриманий нижчими цінами на енергію та фіскальними заходами, спрямованими на пом'якшення впливу високої інфляції на реальні доходи. Надійні ринки праці в єврозоні також залишаються яскравою плямою.[10] Відповідно до надзвичайної стійкості загальної економіки до наслідків війни, рівень безробіття впав до найнижчого рівня з початку існування Економічного та валютного союзу, досягнувши 6,6% у грудні 2022 року. Такі сильні показники ринку праці підтримують євро економіка регіону просувається вперед, а також може допомогти збільшити можливості працевлаштування на ринках праці єврозони для великої кількості українських біженців. Блог ЄЦБ докладніше розгляне цей аспект у наступній публікації.

У травні 2022 року інфляція харчових продуктів у єврозоні досягла нового історичного максимуму, оскільки вже існуючий тиск на ціни в харчовому секторі посилюється після російського вторгнення в Україну. Війна та її наслідки перешкоджають імпорту енергоносіїв і продовольчих товарів у єврозону та сприяють зростанню світових цін. Ситуація посилює вже існуючий тиск як на світових продовольчих ринках, так і на ринках єврозони. У цій вставці розглядаються останні події в інфляції продовольства в єврозоні та канали, через які на неї впливає російсько-українська війна.

Продовольча інфляція за ГПЦП зростала ще до російського вторгнення в Україну (Діаграма А). Ціни на продовольство можуть бути важливим рушієм загальної інфляції за НІСР в євроні, враховуючи високу вагу продовольства в споживчому кошику (трохи вище 20%) і сильну волатильність інфляції продовольства.[1] Річна інфляція цін на продукти харчування зросла під час першої хвилі пандемії коронавірусу (COVID-19) через обмеження пропозиції, але згодом знизилася. Потім інфляція цін на продукти харчування прискорилося з четвертого кварталу 2021 року, досягнувши 3,5% у січні 2022 року та 7,5% у травні 2022 року, найвищого рівня з початку валютного союзу. Попередні піки річної інфляції цін на продовольство спостерігалися на початку 2002 року (5,6%), коли проблеми зі здоров'ям, пов'язані з хворобами тварин, спричинили підвищення цін на необроблену їжу[2], а також у 2008 році (6,1%), що відображало зростання глобальних продуктів харчування. Ціни на товари та добрива.[3] У квітні 2022 року інфляція продуктів харчування становила 9,4% у США та 6,7% у Великобританії; таким чином, в обох цих країнах він був вищим, ніж у євроні. Однак за останні три місяці річна інфляція продовольчих товарів прискорилося більше в євроні (на 2,8 відсоткового пункту з січня 2022 року), ніж у двох інших економіках (2,4 відсоткового пункту як у Сполучених Штатах, так і у Великій Британії за той самий період).

1.3. Вплив макроекономічних показників на обсяги торгівлі

Споживча інфляція продовольчих товарів наразі є найбільшою складовою інфляції в євроні, а провідні індикатори, такі як вихідні ціни на ферми євроні або ціни на продовольчі товари на міжнародних ринках, демонструють значне зниження з середини 2022 року. Це підтверджує очікування, що протягом наступних місяців інфляція продовольства знову пом'якшиться (Діаграма 2b). Незважаючи на ці позитивні сигнали, важливо пам'ятати, що війна продовжує становити серйозні ризики для економіки та може знову підвищити витрати, особливо на енергоносії та продовольство. ЄЦБ продовжуватиме уважно стежити

за цими подіями, а монетарна політика ЄЦБ з часом зменшить інфляцію та забезпечить своєчасне повернення інфляції до середньострокової цілі в 2%.

Загалом єврозона виправдала очікування та продемонструвала надзвичайну економічну стійкість до наслідків війни. Хоча Євросистема та більшість аналітиків очікували скорочення економіки єврозони на початку минулого року, реальний ВВП у четвертому кварталі 2022 року фактично зріс на 0,1% у порівнянні з попереднім кварталом. Оцінки вказують на слабке, але позитивне зростання найближчим часом. Термін, підтриманий нижчими цінами на енергію та фіскальними заходами, спрямованими на пом'якшення впливу високої інфляції на реальні доходи. Надійні ринки праці в євзоні також залишаються яскравою плямою.[10] Відповідно до надзвичайної стійкості загальної економіки до наслідків війни, рівень безробіття впав до найнижчого рівня з початку існування Економічного та валютного союзу, досягнувши 6,6% у грудні 2022 року. Такі сильні показники ринку праці підтримують євро економіка регіону просувається вперед, а також може допомогти збільшити можливості працевлаштування на ринках праці єврозони для великої кількості українських біженців. Блог ЄЦБ докладніше розгляне цей аспект у наступній публікації.

У травні 2022 року інфляція харчових продуктів у євзоні досягла нового історичного максимуму, оскільки вже існуючий тиск на ціни в харчовому секторі посилюється після російського вторгнення в Україну. Війна та її наслідки перешкоджають імпорту енергоносіїв і продовольчих товарів у єврозону та сприяють зростанню світових цін. Ситуація посилює вже існуючий тиск як на світових продовольчих ринках, так і на ринках єврозони. У цій вставці розглядаються останні події в інфляції продовольства в євзоні та канали, через які на неї впливає російсько-українська війна.

Продовольча інфляція за ГПЦП зростала ще до російського вторгнення в Україну (Діаграма А). Ціни на продовольство можуть бути важливим рушієм загальної інфляції за НІСР в євзоні, враховуючи високу вагу продовольства в споживчому кошику (трохи вище 20%) і сильну волатильність інфляції продовольства.[1] Річна інфляція цін на продукти харчування зросла під час

першої хвилі пандемії коронавірусу (COVID-19) через обмеження пропозиції, але згодом знизилася. Потім інфляція цін на продукти харчування прискорилося з четвертого кварталу 2021 року, досягнувши 3,5% у січні 2022 року та 7,5% у травні 2022 року, найвищого рівня з початку валютного союзу. Попередні піки річної інфляції цін на продовольство спостерігалися на початку 2002 року (5,6%), коли проблеми зі здоров'ям, пов'язані з хворобами тварин, спричинили підвищення цін на необроблену їжу[2], а також у 2008 році (6,1%), що відображало зростання глобальних продуктів харчування. ціни на товари та добрива.[3] У квітні 2022 року інфляція продуктів харчування становила 9,4% у США та 6,7% у Великобританії; таким чином, в обох цих країнах він був вищим, ніж у євросоні. Однак за останні три місяці річна інфляція продовольчих товарів прискорилося більше в євросоні (на 2,8 відсоткового пункту з січня 2022 року), ніж у двох інших економіках (2,4 відсоткового пункту як у Сполучених Штатах, так і у Великій Британії за той самий період).

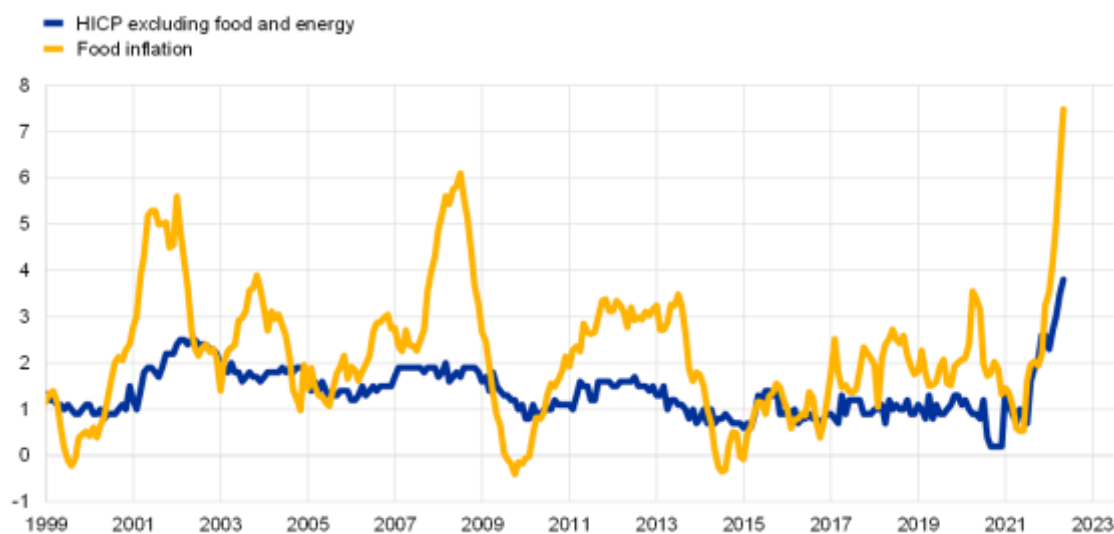

Рис.1.5. Обсяги торгівлі між країнами в 2021-2022 рр.

Значне зростання інфляції продовольчих товарів у євросоні, яке спостерігалось з середини 2021 року, було зумовлене насамперед зростанням міжнародних цін на продовольчі товари та енергоносії, яке прискорилося після російського вторгнення в Україну (Діаграма В). Міжнародні ціни на продовольчі

товари значно зросли в другій половині 2021 року, головним чином через підвищення цін на енергоносії, особливо на природний газ[4]. Високі ціни на енергоносії впливають на продовольчу інфляцію через три канали. По-перше, сільськогосподарське виробництво та харчова промисловість є енергоємними; наприклад, рослинництво значною мірою залежить від палива для сільськогосподарської техніки, тому вищі ціни на енергоносії, як правило, швидко передаються до вищих витрат виробництва. По-друге, природний газ є сировиною для виробництва добрив; таким чином, вищі ціни на газ підвищують ціни на добрива, додаючи до витрат на сільськогосподарські ресурси. По-третє, зростання транспортних витрат впливає на ціни на продукти харчування, а також робить заміну товарів на товари з більш віддалених джерел дорожчими.[5] Міжнародні ціни на продовольчі товари також зросли внаслідок несприятливих погодних умов у деяких регіонах. Крім того, зростання витрат на доставку, пов'язане з вузькими місцями в глобальних ланцюгах постачання, посилює ціновий тиск. З російським вторгненням в Україну ціни на деякі продовольчі та енергетичні товари значно підскочили, що відображає глобальну роль постраждалих країн як основних постачальників певних продовольчих товарів.[6] Зокрема різко зросли ціни на пшеницю та кукурудзу. Світові ціни на добрива також зросли з і без того високого рівня, в результаті чого ціни вирости майже на 200% ніж два роки тому.[7]

Рис.1.6. Співвідношення факторів зовнішньої торгівлі

Сильні наслідки війни для продовольчого сектору єврозони пояснюються її прямим впливом на виробництво та експортні можливості в Україні, а також торговими обмеженнями та підвищенням невизначеності в Україні, Росії та Білорусі. По-перше, Україна запровадила заборону на експорт деяких продуктів харчування.[8] Виробничі потужності країни також зазнають негативного впливу в довгостроковій перспективі, оскільки сільськогосподарські культури не можна висаджувати або збирати в районах, які безпосередньо постраждали від війни, працівники недоступні для виробництва, а виробнича та транспортна інфраструктура зазнає пошкоджень. По-друге, транспортування продовольчих товарів з Росії подорожчало через збільшення витрат на страхування[9]. Постачання нафти та природного газу з Росії також стало невизначеним, що посилило тиск на витрати сільськогосподарського та харчового секторів ЄС. Росія також заборонила експорт добрив, яких вона є найбільшим світовим експортером, до серпня 2022 року.[10] По-третє, ЄС ухвалив нові санкції проти Білорусі, повністю заборонивши імпорту калію та палива, серед інших продуктів.[11] Ці обмеження на міжнародну торгівлю добривами призведуть до подальшого зростання цін як у всьому світі, так і в євзоні, тоді як скорочення пропозиції також може вплинути на світову врожайність у майбутньому.

У той час як загальний вплив єврозони на Росію, Україну та Білорусь є обмеженим, для певних продовольчих товарів існує значний прямий вплив на регіон, який бере участь у війні. ЄС значною мірою самодостатній сільськогосподарською продукцією, виробляючи більше, ніж споживаючи [12]. Що стосується торгівлі сільськогосподарською продукцією та добривами єврозони, найбільша частка торгівлі припадає на єврозону (57%), тоді як на Росію, Україну та Білорусь разом припадає лише 2% загального імпорту єврозони (Діаграма С, панель а) [13] Розбиваючи імпорту за продуктами, єврозона імпортує значну частку кукурудзи з постраждалого регіону (переважно з України), яка в основному використовується на корм для тварин (діаграма С, панель б). Імпорту насіння олійних культур, пшениці та цукру, в основному з України, також є значним.[14] Цей імпорту впливає на інфляцію харчових продуктів за ГІЦП через

ланцюжок створення вартості, і, оскільки пропозиція цих конкретних товарів на глобальних ринках обмежена, додаткові обмеження на доставку можуть значно підвищити ціни. Наприклад, домогосподарства можуть замінювати соняшникову олію іншими рослинними або тваринними оліями та жирами, але вона також використовується в ряді перероблених харчових продуктів, тому скорочення пропозиції має великий вплив. Зменшення пропозиції кормів для тварин також може вплинути на поставки м'яса та ціни. Крім того, єврозона імпортує більше чверті своїх добрив із постраждалого регіону, які важко замінити з інших джерел.

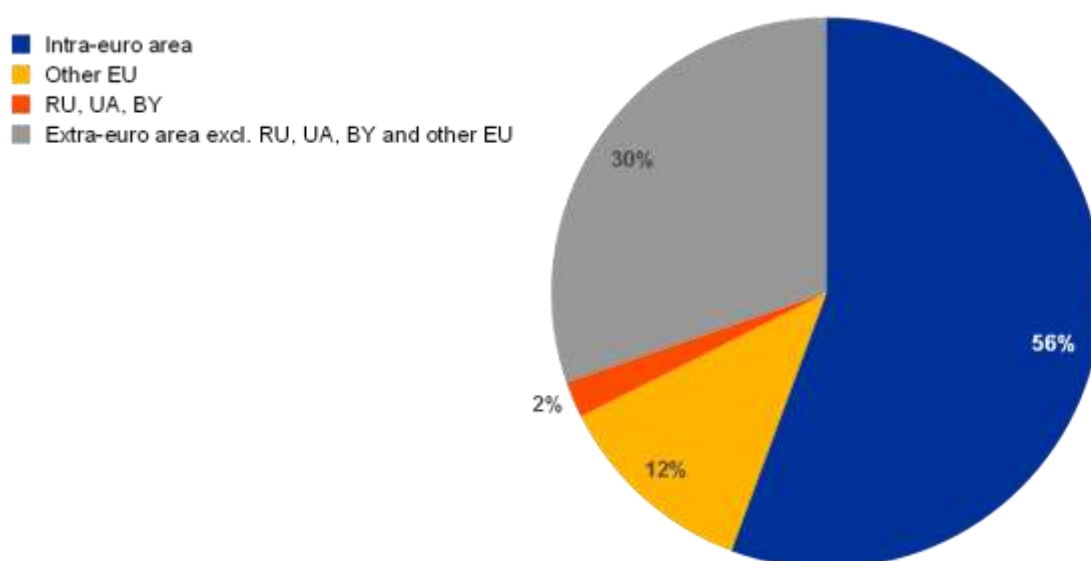

Рис.1.7. Структура зовнішньої торгівлі в 2022 р

Загалом пряма залежність єврозони від регіону, який бере участь у війні, обмежена, за винятком окремих товарів, але ціни на продовольство сильно вплинули, враховуючи зміни світових цін на сировину. Імпорт зерна, насіння олійних культур і добрив у єврозону перешкоджає через війну. На інфляцію цін на продовольство також сильно впливають вищі світові ринкові ціни на ці ресурси для сільськогосподарського виробництва разом із значним підвищенням цін на енергоносії. За попередніми епізодами зростання цін на продукти харчування відбулися економічні зміни, і інфляція цін на продукти харчування мала тенденцію до помірного зростання в середньостроковій перспективі. Цього разу можна

очікувати, що інфляція залишиться високою в найближчі місяці, незважаючи на деякі врівноважуючі фактори. Частину поставок, які постраждали від війни, можна було б замінити поставками з решти світу, але за високими цінами. Існує також можливість збільшення виробництва рослинництва в євроні (шляхом вирощування «екологічних зон» і зміни пріоритетів вирощуваної кукурудзи), що допоможе пом'якшити вплив війни на ринки зерна, принаймні з точки зору кількості.[17] скорочення поставок кормів для тварин з Росії та України можна частково компенсувати збільшенням поставок з інших регіонів (наприклад, Латинської Америки), але, швидше за все, за вищими цінами. Ці врівноважувальні заходи навряд чи значно обмежать зростання цін на продовольство в короткостроковій перспективі, оскільки кілька факторів виробництва важко замінити за короткий термін, і очікується, що вони стануть основними рушійними силами майбутньої інфляції продовольства.[18]

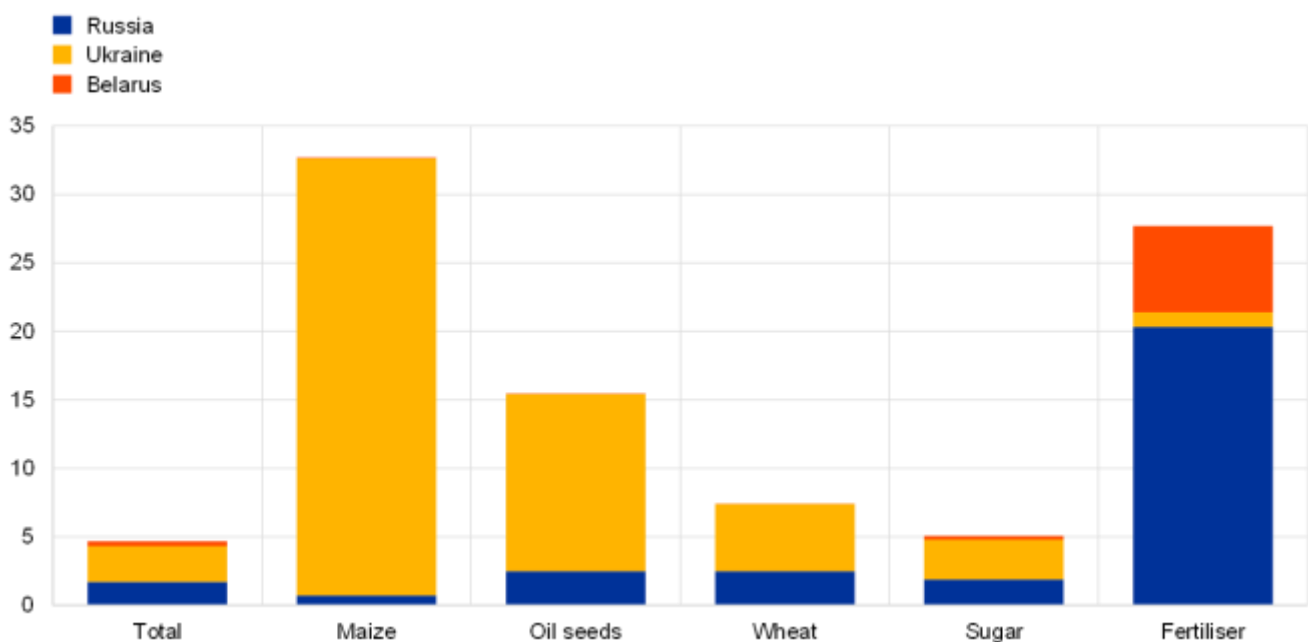

Рис.1.8. Вплив інфляції на обсяги торгівлі

Продовольча інфляція зросла сильніше в країнах євроні, які більш схильні до імпорту сільськогосподарської продукції з Росії, України та Білорусі. Країни Балтії та Фінляндія є країнами євроні, які найбільше залежать від імпорту сільськогосподарської продукції та добрив з Росії, України та Білорусі

(діаграма D), на які припадає від 8% (Фінляндія) до 13% (Естонія) від загального імпорту цих продуктів.[15] У країнах Балтії продовольча інфляція загалом була вищою та більш нестабільною, ніж в інших країнах Єврозони, що відображає той факт, що ці країни є малими відкритими економіками і, отже, більш схильні до коливань на міжнародних товарних ринках. Останні темпи інфляції продовольчих товарів у цих країнах були найвищими в Єврозоні, коливаючись від 12% до 19% у річному обчисленні. Різниця в інфляції харчових продуктів за НІСР між країнами Єврозони може збільшуватися в майбутньому.

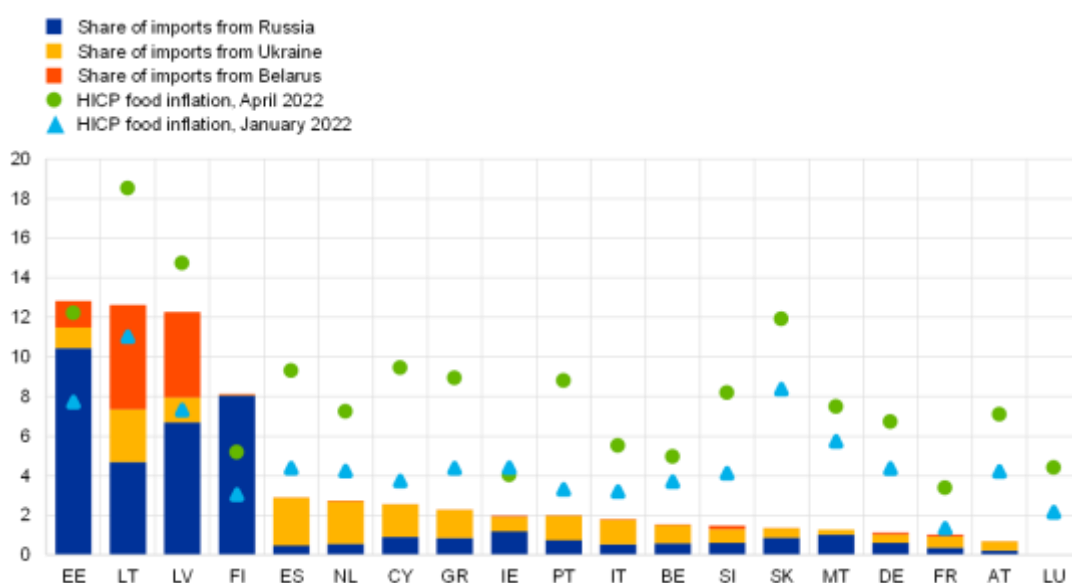

Рис.1.10. Обсяги міжнародної торгівлі

Ціновий тиск у продовольчому секторі Єврозони ще більше посилюється після російського вторгнення в Україну, що свідчить про те, що інфляція продовольства може залишатися високою (Діаграма E). Імпортні ціни на продовольство вже сильно зростали в Єврозоні, але прискорилися ще більше після вторгнення, річний темп зростання зріс до 21,4% у квітні з 16,4% у лютому. Відпускні та оптові ціни [16] в Єврозоні також значно зросли, на 47,9% у квітні після 27,7% у лютому, головним чином через ціни на зернові. Далі вздовж виробничого ланцюга ціни виробників на продовольчі товари також прискорилися після вторгнення з уже високих рівнів. Зокрема, у квітні суттєво зросли ціни виробників рослинних і

тваринних олій і жирів, кормів для тварин – на 39,7% і 32,2% відповідно в річному вимірі після 27,4% і 19,3% відповідно в лютому. Цей ціновий тиск в найближчі місяці вплине на споживчі ціни на продовольство євросони через ціноутворення.

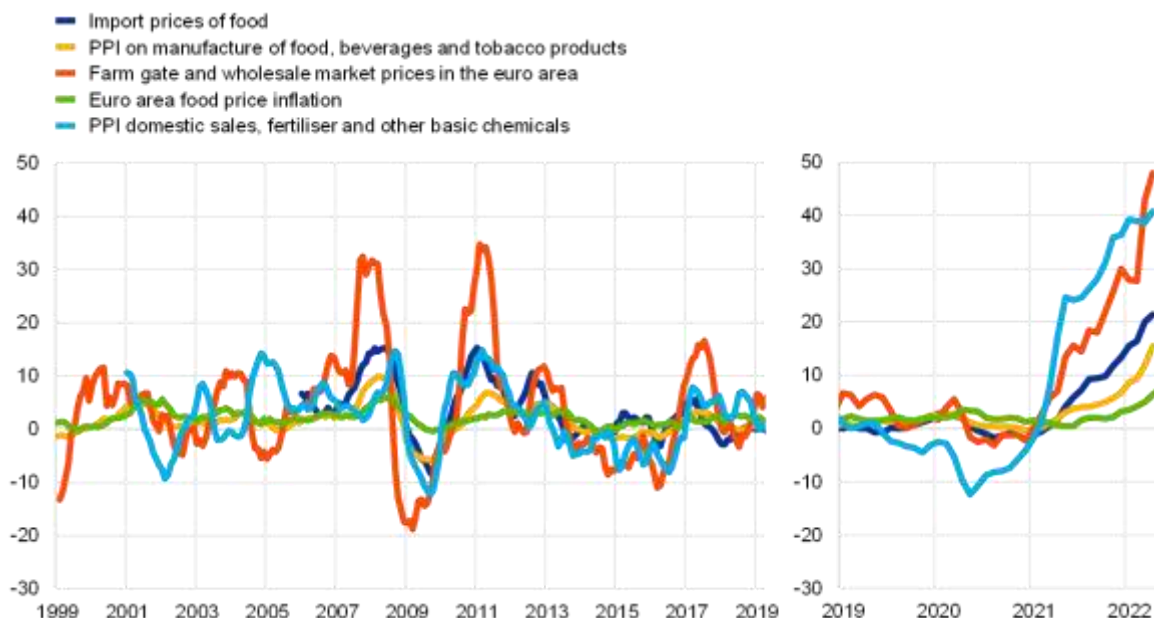

Рис. 1.11 Вплив скорочення поставок добрив на ринок

Наприклад, через скорочення поставок і високу ціну на добрива очікується, що певний тиск на трубопроводи зберігатиметься в 2023 році.

Ціни на продовольство можуть бути важливим рушієм загальної інфляції за ГПЦ у євросоні, оскільки продукти харчування становлять майже 20% споживчого кошика за ГПЦ, а інфляція цін на продовольчі товари є дуже нестабільною. У другому кварталі 2020 року внесок продуктів харчування в інфляцію ГПСЦ становив близько двох третин відсоткового пункту, що робить його більшим, ніж внесок послуг або неенергетичних промислових товарів. Оскільки продовольчі товари також є яскравим прикладом товарів, які часто купують із власної кишені, вважається, що зміни цін на них мають важливий вплив на сприйняття інфляції споживачами. На цьому тлі в цій вставці розглядаються

останні зміни цін на продукти харчування в євросоні в умовах, які постраждали від пандемії коронавірусу (COVID-19).

У квітні 2020 року різке зростання цін на продукти харчування в євросоні було сильним навіть з огляду на нестабільність цін на продукти харчування в минулому. Місячне зростання загальних цін на продукти харчування досягло виняткових 1,1% у квітні, темпи, яких майже не спостерігалось з 1999 року (за винятком кількох тимчасових значних стрибків через зміни в непрямих податках).[1]

Єдине інше збільшення подібної величини було в січні 2002 року, коли відбувся перехід на готівку євро. Оскільки ціни на харчові продукти є дуже сезонними, особливо на необроблені харчові продукти, зміни в певному місяці слід порівнювати з тим самим місяцем в інші роки. Порівняння зміни за місяць у квітні 2020 року з попередніми трьома роками показує, що зміна у квітні 2020 року була винятковою, особливо для необроблених харчових продуктів (див. діаграму А).[2]

Більш детальна розбивка продуктів показує, що в складі необроблених харчових продуктів це виняткове зростання спостерігалось головним чином у цінах на овочі та в дещо меншій мірі також у цінах на свіжі фрукти та рибу. Незважаючи на те, що загальні ціни на оброблені харчові продукти зростання були менш вираженими, воно було явно вищим для певних товарів, таких як хліб, макарони та інші борошняні вироби, а також м'ясо.[3]

Місячні зміни цін у травні та, можливо, також у червні свідчать про деяке зменшення зростання цін на продукти харчування, що спостерігалось у квітні, на овочі, свіжу рибу, хліб, макарони та інші борошняні вироби. Зростання цін на оброблене м'ясо сповільнилося, тоді як ціни на свіжі фрукти продовжували рости досить швидко. Попередні дані за червень свідчать про подальше послаблення цінового тиску на продовольство, хоча детальна розбивка поки що недоступна. У результаті річна інфляція на необроблені продукти харчування знизилася до 5,9% у червні з піку 7,6% у квітні. Рівень інфляції для оброблених харчових продуктів, за винятком тютюну, становив 1,8% у травні (не змінився порівняно з квітнем),

тоді як попередні дані за червень щодо загального обсягу оброблених харчових продуктів свідчать про незначне зниження до 2,3% з 2,4% у травні (більш детальної інформації немає). ще в наявності).

Наприклад, через скорочення поставок і високу ціну на добрива очікується, що певний тиск на трубопроводи зберігатиметься в 2023 році.

Ціни на продовольство можуть бути важливим рушієм загальної інфляції за ГПЦ у євроні, оскільки продукти харчування становлять майже 20% споживчого кошика за ГПЦ, а інфляція цін на продовольчі товари є дуже нестабільною. У другому кварталі 2020 року внесок продуктів харчування в інфляцію ГПЦ становив близько двох третин відсоткового пункту, що робить його більшим, ніж внесок послуг або неенергетичних промислових товарів. Оскільки продовольчі товари також є яскравим прикладом товарів, які часто купують із власної кишені, вважається, що зміни цін на них мають важливий вплив на сприйняття інфляції споживачами. На цьому тлі в цій вставці розглядаються останні зміни цін на продукти харчування в євроні в умовах, які постраждали від пандемії коронавірусу (COVID-19).

У квітні 2020 року різке зростання цін на продукти харчування в євроні було сильним навіть з огляду на нестабільність цін на продукти харчування в минулому. Місячне зростання загальних цін на продукти харчування досягло виняткових 1,1% у квітні, темпи, яких майже не спостерігалось з 1999 року (за винятком кількох тимчасових значних стрибків через зміни в непрямих податках).[1]

Єдине інше збільшення подібної величини було в січні 2002 року, коли відбувся перехід на готівку євро. Оскільки ціни на харчові продукти є дуже сезонними, особливо на необроблені харчові продукти, зміни в певному місяці слід порівнювати з тим самим місяцем в інші роки. Порівняння зміни за місяць у квітні 2020 року з попередніми трьома роками показує, що зміна у квітні 2020 року була винятковою, особливо для необроблених харчових продуктів (див. діаграму А).[2]

РОЗДІЛ 2

СИТУАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ НА КЛЮЧОВИХ РИНКАХ ПРОДУКТІВ

2.1. Деталізація стану ринку харчових продуктів

Більш детальна розбивка продуктів показує, що в складі необроблених харчових продуктів це виняткове зростання спостерігалось головним чином у цінах на овочі та в дещо меншій мірі також у цінах на свіжі фрукти та рибу. Незважаючи на те, що загальні ціни на оброблені харчові продукти зростання були менш вираженими, воно було явно вищим для певних товарів, таких як хліб, макарони та інші борошняні вироби, а також м'ясо.[3] Місячні зміни цін у травні та, можливо, також у червні свідчать про деяке зменшення зростання цін на продукти харчування, що спостерігалось у квітні, на овочі, свіжу рибу, хліб, макарони та інші борошняні вироби. Зростання цін на оброблене м'ясо сповільнилося, тоді як ціни на свіжі фрукти продовжували рости досить швидко. Попередні дані за червень свідчать про подальше послаблення цінового тиску на продовольство, хоча детальна розбивка поки що недоступна. У результаті річна інфляція на необроблені продукти харчування знизилася до 5,9% у червні з піку 7,6% у квітні. Рівень інфляції для оброблених харчових продуктів, за винятком тютюну, становив 1,8% у травні (не змінився порівняно з квітнем), тоді як попередні дані за червень щодо загального обсягу оброблених харчових продуктів свідчать про незначне зниження до 2,3% з 2,4% у травні (більш детальної інформації немає). ще в наявності).

Сильні щомісячні зміни цін на продукти харчування можуть мати багато різних причин. Зазвичай ці зміни зумовлені сезонним характером пропозиції (зокрема необроблених харчових продуктів) і чутливістю цін на харчові продукти (як оброблені, так і необроблені) до місцевих і глобальних гігієнічних умов (хвороби тварин) або погодних умов. Зміни в непрямих податках також іноді можуть мати помітні наслідки. Однак сплеск у квітні 2020 року був надзвичайним

і, ймовірно, відображав тиск на підвищення, пов'язаний із конкретними обставинами пандемії COVID-19.

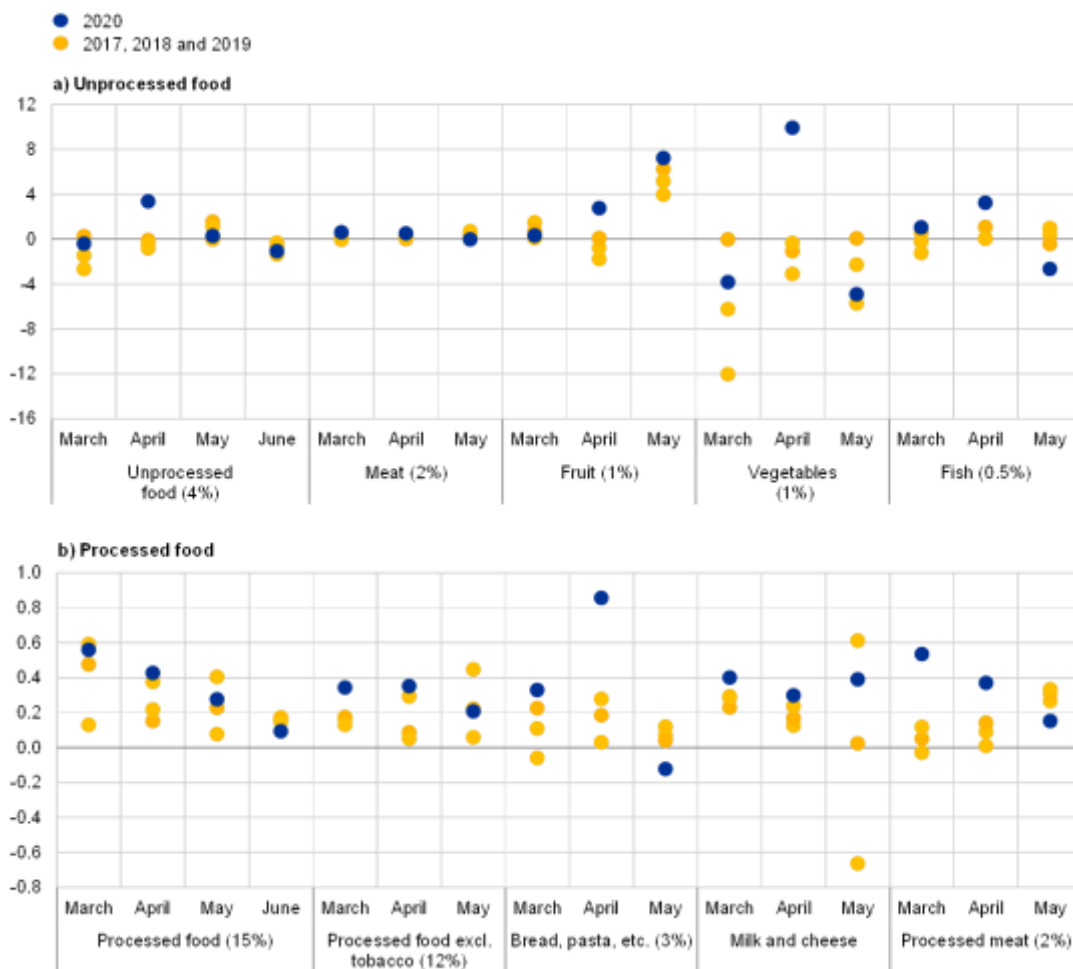

Рис.2.1. Флуктуація цін на ринку продуктів харчування

Ці обставини включають той факт, що під час карантину домогосподарства готували більше їжі вдома, таким чином перенаправляючи частину попиту на їжу з ресторанів і послуг громадського харчування на домашнє споживання. Створення запасів в очікуванні карантинних обмежень могло бути ще однією причиною того, чому попит домогосподарств на продукти харчування був сильнішим, ніж зазвичай, хоча цей аргумент стосується лише оброблених харчових продуктів, які можна зберігати. Вищий, ніж зазвичай, попит і вплив накопичення запасів очевидний у різкому зростанні обсягів роздрібних продажів продовольства в березні, коли річний темп змін для Єврозони підскочив до історичного максимуму в 9,1%, що передувало квітневому стрибку цін. У квітні

річні темпи зростання обсягів роздрібних продажів сповільнилися до 2,0%, а в травні знову зросли до 4,9%.

Події в квітні 2020 року, швидше за все, відображали значне зростання попиту в поєднанні з ефектами з боку пропозиції, пов'язаними з карантинном і стримуванням. Наприклад, різке зростання цін, особливо на овочі, ймовірно, відображало труднощі з постачанням через затримки збирання та транспортування. Такі затримки могли збільшити відносну пропозицію (часто дорожчих) місцевих продуктів. Загалом, виробники та роздрібні торговці зіткнулися зі збільшенням витрат через обов'язкові заходи гігієни та перепакування великих обсягів, які зазвичай продаються підприємствам, у менші обсяги для домашніх господарств. Перепакування потребує часу, і, отже, може також посилити тимчасову нестачу запасів. Також можливо, що споживачі віддають перевагу упакованим свіжим продуктам (ймовірно, дорожчим, ніж незапаковані продукти) через страх заразитися вірусом через прямий контакт із продуктом.[4]

Крім того, особливо для перероблених харчових продуктів, у ряді випадків підвищення цін, зафіксоване в ГІСЦ, могло також відображати скасування рекламних заходів, а не пряме підвищення цін.

Потенційний вплив з боку пропозиції можна оцінити, розглянувши структуру витрат і витрат виробництва харчових продуктів. Виробництво продуктів харчування в єврозоні характеризується сильними зв'язками поставок у секторі. Відповідно до таблиці «витрати-випуск» єврозони, основним ресурсом виробництва харчової промисловості є оброблені та необроблені харчові продукти внутрішнього виробництва (приблизно 40% усіх ресурсів). Наприклад, їжа потрібна для годування тварин, а борошно – для приготування хліба. Продукти харчування, імпортовані з-за меж зони євро, становлять лише невелику частку загальних витрат харчового сектора (близько 5%).[5] У той же час близько 10% перероблених харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, які споживають домогосподарства, імпортуються безпосередньо з країн за межами зони євро, а

відповідна частка свіжих продуктів харчування (включаючи рибні продукти) вища, близько 20% [6]

Загалом це свідчить про те, що порушення ланцюгів постачання в євроні, включно з розподільними мережами, яке спостерігалось під час пандемії COVID-19, могло мати важливі наслідки для продовольчих поставок і, отже, цін.

Ланцюжки постачання в євроні дуже важливі. Ті, що стосуються інших країн ЄС і країн поза ЄС, хоча загалом менш важливі, все ж можуть бути важливими для конкретних продуктів. Детальні галузеві дані щодо імпорту євроні не дають розбивку імпорту продовольства, що використовується для внутрішнього виробництва, та імпорту продовольства, що доставляється безпосередньо в магазини для домашнього споживання. Тим не менш, дані про загальний імпорт харчових продуктів можуть надати деяку інформацію про те, які харчові продукти потенційно більш чутливі до збоїв у ланцюзі поставок. Дані Євростату про торгівлю за 2019 рік показують, що близько 40% імпорту продовольства з-за меж зони євро було з інших країн ЄС (включно зі Сполученим Королівством). Однак у євроні також існує значна торгівля продуктами харчування. Для багатьох груп продуктів, таких як молочні продукти, напої, м'ясо та овочі, імпорт із країн євроні значно перевищує імпорт як з решти ЄС, так і з країн поза ЄС (див. діаграму В). Таким чином, особливо сильне підвищення цін на овочі в квітні могло відображати вузькі місця у виробництві та транспортуванні з півдня на північ Європи. У травні підвищення цін на овочі дещо нормалізувалося, що свідчить про те, що вузькі місця в Південній Європі, можливо, зменшилися. Це пом'якшення також повинно було пом'якшити ціновий тиск на свіжі фрукти, але ці ціни продовжували зростати дещо вищими темпами в травні 2020 року, ніж у тому ж місяці попередніх років. Враховуючи значний імпорт свіжих фруктів не лише з євроні, а й із країн за межами ЄС, це високе підвищення цін у травні могло частково відображати порушення глобальних ланцюжків поставок у країнах за межами ЄС внаслідок COVID-19. пандемія.

Загалом зростання цін на продукти харчування у квітні було надзвичайно сильним і відображало безпрецедентне поєднання впливу попиту та пропозиції.

Однак НІСР для харчових продуктів у травні та червні сигналізував про ознаки нормалізації цінових змін, оскільки карантинні заходи послабилися та активність відновилася. У найближчій перспективі все ще може спостерігатися певний тиск на зростання цін через потенційну нестачу сезонних працівників або збільшення витрат на гігієну для підприємств. Однак у середньостроковій перспективі, якщо зростання безробіття буде тривалим, через обмежені доходи домогосподарств може виникнути певний негативний тиск, особливо для оброблених продуктів харчування.

З травня по липень 2013 року ціни на необроблені харчові продукти зростали приблизно на 5% у річному обчисленні, і, незважаючи на їх відносно низьку вагу (7,3%) у загальному кошику ГПЦ, таким чином зробили значний внесок у загальну інфляцію ГПЦ. Озираючись на період з 1999 року, річна швидкість зміни цього компонента була вищою лише в одному випадку, а саме у 2001 та на початку 2002 року, коли проблеми зі здоров'ям, пов'язані з хворобами тварин, призвели до підвищення цін на яловичину та – через заміну – ціни на інші м'ясні продукти.¹ Останні високі темпи інфляції цін на необроблену їжу натомість зумовлені головним чином зростанням цін на овочі та фрукти (див. діаграму А).

Ціни на овочі та фрукти спричиняють більшу частину волатильності в інфляції цін на необроблені продукти харчування, в основному відображаючи зміни у внутрішньорічній структурі місячних змін. Такі зсуви часто пов'язані з перебоями в постачанні, пов'язаними з впливом погодних умов на сільськогосподарське виробництво. В результаті змін у методології врахування сезонних продуктів у ГІСЦ² волатильність у місячних змінах зросла на рівні єврозони, а порівняння з історичними внутрішньорічними моделями оточені більшою невизначеністю. Не дивлячись на цю невизначеність, кумулятивна зміна цін на овочі та фрукти з серпня 2012 року була більшою, ніж спостерігалася в попередні відповідні періоди. Якщо говорити точніше, то воно перевищувало середнє значення кумулятивної зміни за 1999-2012 роки, що спостерігалось з

серпня попереднього року, і перевищувало діапазон одного стандартного відхилення в обидві сторони цього

історичне середнє (див. діаграму В). Ця більша зміна була зумовлена головним чином подіями у травні та червні 2013 року. Навпаки, дані за липень 2013 року показують деяке зниження цін як на овочі, так і на фрукти, що в цілому відповідає їхнім звичайним сезонним моделям. Що стосується цін на овочі, то нещодавнє підвищення річних темпів зростання також зумовлене базовими ефектами, оскільки сезонне літнє падіння у 2013 році почалося дещо пізніше, ніж зазвичай, тоді як у 2012 році воно відбулося дещо раніше.

Значне зростання цін на фрукти та овочі навесні 2013 року, ймовірно, було спричинене дефіцитом пропозиції через погані погодні умови. Через тривалу зиму та надмірну кількість опадів країни як північної, так і південної Європи зіткнулися з низьким або затримковим урожаєм деяких сезонних фруктів і овочів. Оскільки виробництво та споживання овочів і фруктів має відносно високий регіональний вимір, це, ймовірно, призвело до підвищення цін у відповідних країнах. Тиск на підвищення цін на овочі та фрукти спостерігався майже в усіх країнах єврозони, хоча й різною мірою. Річні темпи зміни для цих двох підкомпонентів протягом періоду з травня по липень 2013 року перевищували третій квантиль історичного розподілу річних темпів змін з 1999 року в 13 із 17 країн єврозони у випадку фруктів. Ціни та 11 країн у випадку цін на овочі (див. діаграму С). Різниця в розмірі підвищення між країнами та між цінами на фрукти та овочі підтверджує інтерпретацію того, що регіональні погодні умови є головною причиною нещодавнього різкого зростання цих цін. Інші фактори, такі як різні частки імпортованих овочів і фруктів, або відмінності в передачі пов'язаного з погодою шоку пропозиції на кінцеві споживчі ціни також могли зіграти свою роль.

Загалом нещодавні високі темпи інфляції необроблених харчових продуктів, ймовірно, будуть тимчасовими за своєю природою та відобразатимуть скоріше властиву нестабільність розвитку цін на фрукти та овочі, ніж середньострокові тенденції. За відсутності подальших потрясінь пропозиції ціни на овочі та фрукти

повинні відповідати своїм звичайним сезонним моделям. Дійсно, наявні попередні дані про споживчі ціни за серпень вже вказують на зниження річних темпів зміни цін на необроблені продукти харчування. Таким чином, нещодавні події не включають поточну перспективу послаблення цінового тиску в єврозоні.

Продукти харчування становлять близько 20% кошика витрат єврозони, а ціни на продукти харчування разом із цінами на енергоносії спричиняють значну частину загальної нестабільності загальної інфляції за ГПЦ із середини 2007 року. Тому розуміння їх динаміки має очевидне значення для монетарної політики. У цій вставці описуються останні зміни цін на продукти харчування за ГПСЦ та аналізується передача цінових шоків на товари через ланцюг постачання продуктів харчування в єврозоні.

Протягом останніх років у єврозоні ціни на продукти харчування зазнали великих коливань як на рівні виробника, так і на рівні споживача (див. діаграму А). Протягом 2007 року річна інфляція харчових продуктів за ГПСЦ різко зросла

Ці зміни могли опосередковано вплинути на ціни харчових продуктів за ГПЦ через зміни в інших витратах на виробництво. Наприклад, зростання цін на енергоносії могло підвищити витрати на обробку, транспортування та пакування. Маржа на різних етапах харчового виробничого ланцюга також могла бути скоригована до умов бізнес-циклу.

Простий емпіричний аналіз можна використати, щоб визначити, якою мірою шоки в цінах на продовольчі товари передаються через ланцюг постачання продовольства та як зміни у витратах на різних етапах виробничого процесу впливають на зміни цін на продовольчі товари на рівні роздрібною торгівлі.¹ Стилізований використовується представлення продовольчого ланцюга, пов'язуючи ціни на продовольчі товари з цінами виробників і споживачів на продовольчі товари. Аналіз зосереджений на вибраних продуктах харчування, які становлять близько 50% продовольчого кошика за ГПЦ: сезонні товари, такі як фрукти та овочі, товари з низьким вмістом товарів, такі як безалкогольні напої, і товари, ціни на які сильно залежать від непрямих податків, такі як тютюн та алкогольні напої, виключені з цього аналізу. Крім того, замість використання

міжнародних цін на продовольчі товари була використана база даних про вихідні ціни та ціни внутрішнього ринку, зібрані в Європейському Союзі.

Суцільна лінія на діаграмі В показує відхилення від тенденції вибраних цін на продукти харчування за ГПЦ. Стовпчики показують, яку частину відхилень можна віднести до шоків на різних етапах ланцюга постачання продовольства: шок цін на товари, шок цін виробника (визначається як шок, який спричиняє зміни цін виробників на додачу до передачі товару) ціновий шок, наприклад, через зміни норми прибутку та інших витрат на виробництві) та шок споживчих цін (так само визначається як шок, який спричиняє зміни споживчих цін на додаток до передачі шоків цін на товари та виробника, для наприклад через зміни прибутку та інших вхідних витрат на рівні роздрібно торгівлі). Відповідно до цього аналізу, підвищення цін на продовольчі товари на світових ринках у 2006 році спричинило тиск на зростання роздрібних цін на продовольчі товари в євросоні, про що свідчить позитивний внесок шоку цін на продовольчі товари в цей період. Цей шок майже повністю пояснив помірне зростання роздрібних цін на продукти харчування протягом року. У 2007 році зростання цін на товари продовжувалось. Однак, здається, що цього року зростання цін на товари не відразу передавалося споживачам, а було поглинено іншими компонентами кінцевої ціни, як вказує негативний внесок від шоки цін виробників і споживачів. Навпаки, наприкінці 2007 року, і дедалі більше до кінця літа 2008 року, потрясіння на рівні переробки та розподілу харчових продуктів додало ще більшого тиску на підвищення цін на продовольчі товари за ГЦП, а шок цін на товари був, відповідно до цієї моделі. , відповідальний за приблизно половину загального відхилення від тенденції вибраних цін на продовольчі товари за ГПЦ. Очевидно, що в цьому аналізі необхідно висвітлити кілька застережень, зокрема той факт, що оцінки базуються на частковому підході та можуть бути чутливими до конкретного порядку екзогенних потрясінь вздовж ланцюга постачання продовольства. Проте варто зазначити, що близько половини відхилень від тенденції цін на продовольчі товари за НІСР протягом періоду 2007-2008 рр., як видається, не пов'язані виключно з шоками цін на сировинні товари.

Дійсно, спільне переміщення різних елементів, які впливають на споживчі ціни вздовж ланцюга постачання харчових продуктів, часто викликало занепокоєння щодо відсутності конкуренції в харчовому секторі. У цьому відношенні висновки аналізу, підсумовані на діаграмі В, узгоджуються з висновками моніторингу ринку, проведеного Європейською комісією після шоку цін на продукти харчування для аналізу функціонування ланцюга постачання продуктів харчування в Європі. У заняттях брали участь зацікавлені сторони в харчовій промисловості та національні органи з питань конкуренції, з повноваженнями, серед іншого, зрозуміти конкурентну структуру європейського ланцюга поставок харчових продуктів і виявити потенційні проблеми, пов'язані з конкуренцією. Дослідження показали, що у багатьох випадках побоювання щодо конкуренції виправдані. Відсутність прозорості ринку, нерівність у переговорах і антиконкурентна практика призвели до викривлень ринку з негативним впливом на конкурентоспроможність ланцюга постачання продовольства в цілому. Подібним чином жорсткість цін негативно вплинула на здатність до адаптації та інноваційність усіх галузей у ланцюжку поставок. Незважаючи на значні відмінності між країнами, у деяких країнах посилення конкуренції в цьому важливому сегменті ринку буде першочерговим для забезпечення того, щоб інфляційний тиск через неефективність ринку та вторинні ефекти залишався стриманим у майбутньому.

Харчовий сектор є основним споживачем енергії: кількість енергії, необхідна для вирощувати, обробляти, пакувати та доставляти їжу до столів європейських громадян

17 % валового споживання енергії ЄС у 2013 році, що еквівалентно приблизно 26 % кінцевого споживання енергії ЄС у тому ж році.

Сільське господарство, включаючи вирощування сільськогосподарських культур і тваринництво, є найбільш енергоємним етапом продовольчої системи, на нього припадає майже одна третина загальної енергії, споживаної в ланцюгу виробництва їжі.

Другою кінцевою фазою життєвого циклу є промислова обробка, на яку припадає 28% загального споживання енергії. Разом із логістикою та пакуванням ці три фази життєвого циклу харчових продуктів «за воротами ферми» забезпечують майже половину загального споживання енергії в харчовій системі.

У той час як фаза «кінець життєвого циклу», включаючи остаточну утилізацію харчових відходів, представляє лише трохи більше 5% від загального споживання енергії в харчовій системі ЄС, харчові відходи фактично виникають на кожному етапі харчового ланцюга. У 2014 році в ЄС утворилося 100 мільйонів тонн харчових відходів, головним чином на рівні домогосподарств і на виробництві. Враховуючи великі кількості енергії, яка використовується у виробництві їжі, зменшення харчових відходів є важливим вектором для підвищення загальної енергоефективності харчової системи. Харчові відходи також можуть відігравати певну роль у виробництві відновлюваної енергії як сировина для виробництва біоенергії.

2.2. Енергетична складова виробництва продуктів харчування

Різні харчові продукти потребують дуже різної кількості енергії на одиницю маси залежно від їх природи, походження та виду обробки, яку вони пройшли.

піддають. Рафіновані продукти та продукти тваринного походження зазвичай потребують певної кількості енергії в кілька разів більше, ніж овочі, фрукти та злакові продукти.

Хоча ЄС досяг значного прогресу у впровадженні відновлюваних джерел енергії в економіку, частка відновлюваних джерел енергії в харчовій системі залишається відносно невеликою.

У 2013 році на відновлювані джерела енергії припадало лише 7% енергії, яка використовується у виробництві та споживанні харчових продуктів, у порівнянні з 15% у загальному енергетичному балансі.

Більш обмежене проникнення відновлюваних джерел енергії є в основному відображенням високої залежності харчового сектора від викопного палива.

Загалом на викопне паливо припадає майже 79% енергії споживається харчовим сектором порівняно з 72% загального споживання енергії.

Відносно низька частка відновлюваних джерел енергії в харчовому секторі також пов'язана з тим фактом, що близько однієї п'ятої продуктів харчування, які споживаються в ЄС, імпортується з регіонів за межами ЄС, де частка відновлюваних джерел енергії, як правило, нижча за 15%.

Грунтуючись на цих результатах, у звіті обговорюється майбутній шлях і висвітлюються основні виклики, з якими доведеться зіткнутися у скороченні споживання енергії та збільшенні використання відновлюваної енергії.

частка енергії в харчовому секторі. У галузевих оглядах літератури представлені рішення, запропоновані науково-технічні та промислові тематичні дослідження та дослідницькі проекти, що фінансуються ЄС, демонструють їх практичне застосування.

Незважаючи на те, що енергоефективність у сільськогосподарському виробництві неухильно покращується: пряме споживання енергії на гектар зменшується приблизно на 1% щороку протягом останніх двох десятиліттями вирішення проблеми відокремлення продуктивності сільського господарства від споживання енергії та викидів парникових газів вимагатиме низки відповідей у всій харчовій системі.

Енергія, особливо у формі непрямой енергії, яка використовується для добрив і пестицидів або зрошення, залишається вирішальним фактором успіху вирощування, але значні покращення є можливо. Очікується, що більш ефективна технологія виробництва добрив і уникнення непотрібного внесення добрив завдяки належним чином розробленим методам вирощування доповнюють один одного та відіграють важливу роль у зменшенні непрямих витрат енергії на сільське господарство. У цьому сенсі існує значний досвід і дані для органічного землеробства, без обробітку ґрунту та інтегрованого землеробства, спеціально розробленого для мінімізації витрат енергії та матеріалів.

Європейські фермери вже лідирують у цьому переході, наприклад, намагаючись збільшити використання відновлюваної енергії в

сільськогосподарському виробництві. Завдяки інвестиціям у технології відновлюваних джерел енергії на фермах, такі як біогаз, фермери мають потенціал для того, щоб не тільки стати енергетично самодостатнім, але й зробити великий внесок у виробництво енергії в ЄС, скорочуючи викиди парникових газів.

Зростання популярності біогазу на фермах забезпечило 13,4 Mtoe (мегатонн нафтового еквіваленту) первинної енергії та 52,3 TWh електроенергії на основі біогазу в ЄС у 2013. На основі прогнозів Національного плану дій з відновлюваної енергетики до 2020 р. біогазу може становити 1,5% постачання первинної енергії в ЄС і 5% загального обсягу природного газу споживання.

Харчова промисловість ЄС також робить важливий внесок, щоб зробити свою діяльність більш стійкою через збільшення інвестицій у відновлювані джерела енергії та підвищення енергоефективності. Енергоспоживання харчової промисловості з 2005 по 2013 рр. знизилося як в абсолютному вираженні, так і з точки зору енергоемності, виробляючи більше, використовуючи менше енергії. Кілька підприємств харчової промисловості також досліджують

можливість рекуперації енергії, що міститься в харчових залишках, на місці шляхом виробництва біогазу або на спеціалізованих теплоелектростанціях.

Енергоефективність транспортування харчових продуктів досягається двома можливими шляхами: покращення енергетичної ефективності транспортних систем і зменшення або оптимізація обсягу транспортування. Слід також враховувати компроміси: хоча загалом вірно, що їжа, що переміщується на великі відстані, містить більше енергії, ніж їжа місцевого походження, кілька досліджень показують, що це питання потрібно ретельно оцінювати в кожному конкретному випадку, наприклад, випадок овочів. У науковій літературі описано випадки, коли ефективне транспортування з теплих країн призводило до меншого споживання енергії в порівнянні з овочами, вирощеними в місцевих теплицях.

Споживачі також відіграють важливу роль у щоденних рішеннях щодо їжі споживання може вплинути на кількість енергії, яку потребує їжа, як фактор з чотирьох. Потенційні дії, які споживачі можуть вжити, щоб зменшити свій енергетичний «харчовий відбиток», включають: зменшення споживання м'яса,

покупки на місці та сезонно, а також зменшення харчових відходів і заміну органічних продуктів, коли це можливо.

Розробка політики відображає складність виклику: в ЄС уже реалізовано великий портфель політик і політичних ініціатив, а інші будуть прийнято, що призводить до важливого комбінованого ефекту для загального енергетичного профілю їжі виробництва.

Такі політики ЄС, як Директива про відновлювані джерела енергії та Директива про енергоефективність, допомогли закласти основу для переходу до більш сталої продовольчої системи, але не націлені безпосередньо на процес виробництва харчових продуктів. Спільна сільськогосподарська політика ЄС також відіграє важливу роль, зокрема через стимулювання інвестицій у більшу сталих методів ведення сільського господарства, а також програму розвитку сільських територій, яка спрямована «сприяти постачанню та використанню відновлюваних джерел енергії».

2.3. Зв'язок попиту із споживанням продовольства

У наступні десятиліття світовий попит на продовольство суттєво зросте демографічне зростання: світове населення має зрости з 7,1 мільярда у 2013 році до 9,6 мільярда до 2050 року (Департамент ООН з економічних і соціальних питань

Поділ, 2013; Nellesmann та ін., 2009). Найбільше зростання населення відбуватиметься в країнах, що розвиваються, де також очікується покращення рівня життя та доходів. Кращі умови життя призведуть до більшого споживання тваринництва на душу населення. білок (м'ясо, молоко та молочні продукти), рослинні олії та оброблена їжа.

На своєму засіданні з монетарної політики 4 червня Рада керуючих вирішила збільшити пакет і розширити горизонт для програми екстрених закупівель у зв'язку з пандемією (PEPP), а також реінвестувати свої виплати основної суми, продовжуючи програму купівлі активів (APP) і її реінвестування та

збереження основних процентних ставок ЄЦБ незмінними. Інформація, що надходить, підтверджує, що економіка Єврозони переживає безпрецедентний спад. Внаслідок пандемії коронавірусу (COVID-19) та заходів щодо її стримування економічна активність різко впала. Серйозна втрата робочих місць і доходів, а також надзвичайно висока невизначеність щодо економічних перспектив призвели до значного падіння споживчих витрат та інвестицій. Хоча дані опитування та показники економічної активності в режимі реального часу показали деякі ознаки досягнення дна разом із поступовим пом'якшенням заходів стримування, покращення наразі було повільним порівняно зі швидкістю, з якою показники падали за попередні два місяці.

Макроекономічні прогнози спеціалістів Євросистеми для Єврозони на червень 2020 року передбачають безпрецедентне зниження темпів зростання у другому кварталі цього року, перш ніж знову відновитися у другій половині, чому вкрай сприяла значна підтримка фіскальної та монетарної політики. Незважаючи на це, прогнози передбачають суттєвий перегляд у бік зниження як рівня економічної активності, так і прогнозу інфляції на всьому горизонті прогнозування, хоча базовий рівень оточений винятковим ступенем невизначеності. У той час як загальна інфляція пригнічується нижчими цінами на енергоносії, очікується, що ціновий тиск залишатиметься помірним через різке падіння реального ВВП і пов'язане з цим значне зростання економічного спаду. На цьому тлі Рада керуючих прийняла рішення щодо низки заходів монетарної політики для підтримки економіки під час її поступового відновлення та збереження середньострокової стабільності цін.

Економічна та монетарна оцінка під час засідання Керівної ради 4 червня 2020 року

Епідемія COVID-19 спричинила різке погіршення глобальних прогнозів, як зазначено в макроекономічних прогнозах співробітників Євросистеми за червень 2020 року. Пандемія COVID-19 паралізувала світову економіку, а заходи щодо стримування поширення вірусу, вжиті урядами по всьому світу, стали рушійним фактором нещодавнього різкого спаду економічної активності. Кілька країн

нещодавно почали пом'якшувати заходи стримування, але цей процес, ймовірно, буде дуже поступовим. На економічну діяльність, особливо в країнах з ринковою економікою, що розвивається, також негативно вплинуло різке падіння цін на сировинні товари, жорсткіші фінансові умови та значний відтік капіталу. Отримані дані підтверджують, що економічні наслідки заходів стримування будуть різкими та глибокими. Зважаючи на ці серйозні глобальні збої, макроекономічні прогнози співробітників Євросистеми на червень 2020 року передбачають, що світовий реальний ВВП (за винятком зони євро) цього року скоротиться на 4,0%. Темп цього скорочення є швидшим, а його величина більшою, ніж у період Великої рецесії. Після різкого скорочення в перших двох кварталах 2020 року прогнозується, що глобальна активність почне відновлюватися в третьому кварталі та зросте на 6,0% і 3,9% у 2021 і 2022 роках відповідно. Глобальна торгівля постраждає сильніше, оскільки збої в логістиці та закриті кордони посилять вплив наслідків. Незважаючи на різке погіршення глобальних прогнозів, як зазначено в червневих прогнозах, ризики для цього прогнозу все ще зміщені в бік зниження. Найважливіше те, що вплив пандемії може виявитися сильнішим і тривалішим, ніж зараз очікується.

Хоча фінансові умови в єврозоні дещо послабилися після засідання Керівної ради в березні 2020 року, вони не повернулися до рівнів, які спостерігалися до глобального поширення COVID-19. За період огляду (12 березня 2020 року по 3 червня 2020 року) форвардна крива середнього індексу овернайт (EONIA) змістилася вгору. Його інверсія на коротких термінах погашення все ще присутня, хоча й менше, ніж 12 березня, сигналізуючи про те, що очікування учасників ринку щодо подальшого зниження облікових ставок зменшилися та змістилися далі в майбутнє. Незважаючи на пристосування монетарної політики за допомогою РЕПР та інших політичних заходів, прибутковість довгострокових суверенних облігацій єврозони зросла протягом періоду огляду. Ціни на ризиковані активи частково відновилися після збитків, понесених у лютому та березні, головним чином на тлі покращення глобальних настроїв щодо ризику та усвідомлення того, що хвостові ризики неминучої глобальної кризи певною мірою

зникли. На валютних ринках євро залишався загалом стабільним у торговельно-зваженому вираженні, з волатильністю двосторонніх обмінних курсів, що відображає невизначеність навколо пандемії COVID-19.

У першому кварталі 2020 року реальний ВВП єврозони скоротився на 3,8% у порівнянні з кварталом, а отримані дані вказують на подальше значне скорочення реального ВВП у другому кварталі. Останні економічні показники та результати опитування підтверджують різке скорочення економіки єврозони та швидке погіршення умов ринку праці. Пандемія коронавірусу та необхідні заходи стримування серйозно вплинули як на виробничий сектор, так і на сектор послуг, негативно вплинувши на продуктивність економіки єврозони та внутрішній попит. Останні показники свідчать про деяке досягнення нижньої точки спаду в травні, оскільки окремі сектори економіки поступово відкриваються. Відповідно, очікується відновлення активності в євразоні в третьому кварталі в міру подальшого послаблення заходів стримування за підтримки сприятливих умов фінансування, експансіоністської фіскальної позиції та відновлення глобальної активності, хоча загальна швидкість і масштаб відновлення залишаються дуже невизначеними. .

Ця оцінка також широко відображена в макроекономічних прогнозах співробітників Євросистеми для євразони за червень 2020 року. У базовому сценарії прогнозів очікується, що річний реальний ВВП впаде на 8,7% у 2020 році та відновиться на 5,2% у 2021 році та на 3,3% у 2022 році. Порівняно з макроекономічними прогнозами співробітників ЄЦБ у березні 2020 року, прогноз зростання реального ВВП було суттєво переглянуто в бік зменшення на 9,5 відсоткових пунктів у 2020 році та переглянуто в бік збільшення на 3,9 відсоткових пунктів у 2021 році та на 1,9 відсоткових пунктів у 2022 році. Враховуючи виняткову невизначеність, яка зараз оточує перспективи, прогнози також включають два альтернативні сценарії.[1]

Загалом, ступінь скорочення та відновлення значною мірою залежатиме від тривалості та ефективності заходів стримування, успіху політики пом'якшення несприятливого впливу на доходи та зайнятість, а також від того, наскільки

потужність пропозиції та внутрішній попит є постійними. постраждали. Загалом Рада керуючих вважає, що баланс ризиків навколо базового прогнозу схилений у бік зниження.

Згідно з попередньою оцінкою Євростату, річна інфляція НІСР в євроні знизилася до 0,1% у травні порівняно з 0,3% у квітні, в основному через нижчу інфляцію цін на енергоносії. Виходячи з поточних і ф'ючерських цін на нафту, загальна інфляція, ймовірно, дещо знизиться протягом наступних місяців і залишиться на низькому рівні до кінця року. У середньостроковій перспективі слабший попит спричинить тиск на інфляцію, який буде лише частково компенсований тиском на підвищення, пов'язаним з обмеженнями пропозиції. Ринкові показники довгострокових інфляційних очікувань залишаються на низькому рівні. У той час як показники інфляційних очікувань, що базуються на опитуванні, знизилися в короткостроковій та середньостроковій перспективі, довгострокові очікування зазнали меншого впливу.

Ця оцінка також відображена в макроекономічних прогнозах співробітників Євросистеми для євроні від червня 2020 року, які передбачають річну інфляцію за ГПЦ у базовому сценарії на рівні 0,3% у 2020 році, 0,8% у 2021 році та 1,3% у 2022 році. Порівняно з даними ЄЦБ у березні 2020 року У макроекономічних прогнозах прогноз інфляції за ГПЦ було переглянуто в бік зниження на 0,8 відсоткового пункту в 2020 році, на 0,6 відсоткового пункту в 2021 році та на 0,3 відсоткового пункту в 2022 році. Очікується, що річна інфляція ГПЦ без урахування енергоносіїв і продуктів харчування становитиме 0,8% у 2020 році, 0,7% у 2020 році 2021 та 0,9% у 2022.

Пандемія COVID-19 спричинила різке прискорення монетарної динаміки, викликане гострою потребою бізнесу в ліквідності для фінансування поточних платежів і сильними преференціями щодо зберігання грошей з міркувань обережності серед економічних агентів. Зростання широкої грошової маси (M3) зросло до 8,3% у квітні 2020 року з 7,5% у березні. Значне зростання грошової маси відображає створення банківського кредиту, що значною мірою обумовлено гострою потребою в ліквідності в економіці. Більше того, висока економічна

невизначеність викликає перехід до грошових запасів із міркувань обережності. Вузкий грошовий агрегат M1, що охоплює найбільш ліквідні форми грошей, продовжує робити основний внесок у зростання широкої грошової маси. Динаміка позик приватному сектору продовжувала залежати від впливу коронавірусу на економічну діяльність. Річні темпи зростання кредитів нефінансовим корпораціям ще більше зросли до 6,6% у квітні 2020 року порівняно з 5,5% у березні, що відображає потребу компаній фінансувати свої поточні витрати та оборотний капітал у контексті швидкого зменшення доходів. У той же час річний темп зростання кредитів домогосподарствам знизився до 3,0% у квітні з 3,4% у березні через обмеження споживання через заходи стримування, падіння довіри та погіршення ситуації на ринку праці. Політичні заходи Ради керуючих, зокрема дуже сприятливі умови для цільових довгострокових операцій рефінансування (TLTRO III), повинні заохочувати банки надавати кредити всім суб'єктам приватного сектору. Разом із заходами, прийнятими національними урядами та європейськими інституціями, заходи Ради керуючих підтримують постійний доступ до фінансування, в тому числі для тих, хто найбільше постраждав від наслідків пандемії коронавірусу.

Пандемія COVID-19 має значний вплив на фіскальну політику в євроні. Заходи стримування також спровокували безпрецедентні пакети фіскального стимулювання, спрямовані на пом'якшення економічних наслідків і підготовку до швидкого відновлення. У результаті прогнозується, що дефіцит державного бюджету в євроні значно зросте в 2020 році до 8,5% ВВП порівняно з 0,6% у 2019 році. Хоча очікується, що коефіцієнт дефіциту скоротиться до 4,9% у 2021 році, це очікується, що у 2022 році він все ще становитиме 3,8% ВВП. Загалом сукупна фіскальна позиція для євроні оцінюється як значне зростання у 2020 році, але скорочення у 2021 році, оскільки більшість заходів підтримки, як очікується, на той час буде поступово скасовано. Незважаючи на негативну фіскальну позицію в 2021 році, загальний фіскальний баланс залишатиметься суттєво негативним, оскільки фіскальні інструменти продовжуватимуть підтримувати економічне відновлення, не в останню чергу через автоматичні

стабілізатори. Амбіційна та скоординована фіскальна позиція залишається критично важливою з огляду на різке скорочення економіки єврозони, хоча заходи мають бути цілеспрямованими та тимчасовими. У цьому відношенні рішуче вітаються як пакет із трьох систем безпеки на суму 540 мільярдів євро, схвалений Європейською Радою, так і пропозиція Європейської Комісії щодо плану відновлення, спрямованого на підтримку регіонів і секторів, які найбільше постраждали від пандемії.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Урахування маркоекономічних факторів в розробці політики

Поєднання двох основних факторів вимагало додаткових заходів монетарної політики. По-перше, пов'язаний з пандемією перегляд прогнозу щодо інфляції у бік зниження становить загрозу для середньострокового мандата Ради керуючих щодо стабільності цін. По-друге, хоча умови на фінансових ринках суттєво стабілізувалися після оголошення РЕПР, фінансові умови для Єврозони в цілому залишаються сьогодні значно жорсткішими, ніж у період до пандемії, тоді як перспективи економічної активності та інфляції вимагають полегшення фінансових умов.

На цьому тлі 4 червня 2020 року Рада керуючих прийняла рішення щодо низки заходів грошово-кредитної політики для підтримки поточного достатнього рівня грошово-кредитного пристосування, необхідного для міцного наближення інфляції до рівнів, які є нижчими, але близькими до 2% у порівнянні з середньостроковий, відповідно до свого мандату.

Керівна рада вирішила збільшити пакет РЕПР на 600 мільярдів євро до загальної суми 1350 мільярдів євро. У відповідь на пов'язаний з пандемією перегляд інфляції в бік зниження протягом прогнозного горизонту, розширення РЕПР ще більше пом'якшить загальну позицію монетарної політики, підтримуючи умови фінансування в реальній економіці, особливо для підприємств і домогосподарств. Закупівлі й надалі здійснюватимуться гнучким способом у різних класах активів і між юрисдикціями. Це дозволяє Раді керуючих ефективно запобігати ризикам для безперервної передачі монетарної політики.

Рада керуючих вирішила продовжити горизонт чистих закупівель у рамках РЕПР принаймні до кінця червня 2021 року. Це загалом узгоджує горизонт закупівель із горизонтами інших заходів монетарної політики, вжитих у відповідь на пандемію, таких як TLTRO III та надзвичайні довгострокові операції

рефінансування (PELTRO). У будь-якому випадку, ЄЦБ проводитиме закупівлю чистих активів у рамках РЕРР, доки Керівна Рада не вирішить, що фаза коронавірусної кризи закінчилася.

Рада керуючих вирішила реінвестувати виплати основної суми з цінних паперів, придбаних у рамках РЕРР, що настає, щонайменше до кінця 2022 року. У будь-якому випадку, майбутнім скороченням портфеля РЕРР буде керовано, щоб уникнути втручання у відповідну позицію монетарної політики. Реінвестиції допоможуть уникнути ризику невиправданого посилення фінансових умов, поки економіка ще оговтується від пандемічного шоку. У той же час доцільно, щоб стратегія реінвестування для РЕРР відображала його тимчасовий характер і зв'язок із надзвичайною ситуацією пандемії.

Крім того, чисті закупівлі в рамках АРР триватимуть щомісяця на рівні 20 мільярдів євро разом із закупівлями в рамках додаткового тимчасового пакета на 120 мільярдів євро до кінця року. Рада керуючих продовжує очікувати, що щомісячні покупки чистих активів за програмою АРР триватимуть стільки, скільки необхідно для посилення адаптаційного впливу ставок ЄЦБ, і завершаться незадовго до того, як Рада керуючих почне підвищувати ключові процентні ставки ЄЦБ.

Рада керуючих має намір продовжувати реінвестувати в повному обсязі виплати основної суми з цінних паперів, придбаних за програмою АРР, протягом тривалого періоду часу після дати, коли вона почне підвищувати ключові процентні ставки ЄЦБ, і в будь-якому випадку стільки, скільки необхідно для підтримувати сприятливі умови ліквідності та достатній рівень грошового забезпечення.

Нарешті Рада керуючих вирішила залишити ключові процентні ставки ЄЦБ незмінними. Очікується, що вони залишаться на нинішньому або нижчому рівні, доки інфляційні прогнози не збіжаться до рівня, достатньо близького до 2%, але нижчого за прогнозований горизонт, і таке зближення постійно відображається на базовій динаміці інфляції.

Разом із значним стимулюванням грошово-кредитної політики, яке вже діє, рішення Ради керуючих сприятимуть ліквідності та умовам фінансування в економіці, допоможуть підтримувати потік кредитів домогосподарствам і компаніям, а також сприятимуть підтримці сприятливих умов фінансування для всіх секторів і юрисдикцій, щоб підтримати відновлення економіки після наслідків коронавірусу. Водночас, у нинішньому економічному середовищі, яке швидко змінюється, Рада керуючих залишається повністю відданою тому, щоб зробити все необхідне в рамках свого мандату, щоб підтримати всіх громадян Єврозони в цей надзвичайно складний час. Це стосується перш за все ролі Ради керуючих у забезпеченні того, щоб її грошово-кредитна політика поширювалася на всі частини економіки та на всі юрисдикції в рамках виконання мандата ЄЦБ щодо цінової стабільності. Таким чином, Керівна Рада продовжує бути готовою коригувати всі свої інструменти, якщо це доцільно, щоб гарантувати, що інфляція рухається до своєї мети стійким чином, відповідно до свого зобов'язання щодо симетрії.

Пандемія коронавірусу (COVID-19) паралізувала світову економіку. Заходи, вжиті урядами по всьому світу для стримування поширення вірусу, передбачають різке зниження економічної активності в найближчій перспективі. Хоча кілька країн нещодавно почали пом'якшувати заходи стримування, цей процес, імовірно, буде дуже поступовим. На економічну діяльність, особливо в країнах з ринковою економікою, що розвивається (ЕМЕ), також негативно впливає різке зниження цін на сировину, жорсткіші фінансові умови та значний відтік капіталу. Отримані дані підтверджують, що економічні наслідки пандемії та заходів стримування будуть важкими та далекосяжними. Зважаючи на ці серйозні глобальні збої, макроекономічні прогнози співробітників Євросистеми на червень 2020 року передбачають, що світовий реальний ВВП (за винятком зони євро) цього року скоротиться на 4,0%. Темп цього скорочення є швидшим, а його величина більшою, ніж у період Великої рецесії. Після різкого скорочення в перших двох кварталах 2020 року прогнозується, що світова активність почне відновлюватися в третьому кварталі. Цей профіль означає, що глобальна активність, за прогнозами,

зросте на 6,0% і 3,9% у 2021 і 2022 роках відповідно. Глобальна торгівля постраждає сильніше, оскільки збої в логістиці та закриті кордони посилять вплив наслідків. Крім того, торгівля є проциклічною, реагуючи на розвиток економічної діяльності, особливо під час спадів. Незважаючи на різке погіршення глобальних прогнозів, як зазначено в червневих прогнозах, ризики для цього прогнозу все ще зміщені в бік зниження. Найважливіше те, що вплив пандемії може виявитися сильнішим і тривалішим, ніж зараз очікується. Інші ризики стосуються, наприклад, підвищеної чутливості фінансових ринків до новин, структурних змін у мережах поставок для виробництва та ризику зростання торговельного протекціонізму.

Пандемія COVID-19 паралізувала світову економіку. Заходи, вжиті урядами по всьому світу для стримування поширення вірусу, передбачають різке зниження економічної активності в найближчій перспективі. Такі заходи були введені в Китаї наприкінці січня, а інші країни ввели їх пізніше, коли вірус поширився по всьому світу. Хоча кілька країн нещодавно почали пом'якшувати заходи стримування, цей процес, імовірно, буде дуже поступовим. На економічну діяльність, особливо в країнах з економічною економікою, негативно впливають різке зниження цін на сировинні товари, жорсткіші фінансові умови та значний відтік капіталу. Ці серйозні глобальні потрясіння вдарили по світовій економіці в той час, коли ознаки стабілізації після періоду слабких результатів минулого року ставали все більш очевидними. Зокрема, на початку року відбувалося пожвавлення виробничої діяльності та торгівлі, очолюване великими підприємствами з економічного розвитку. Більше того, сприятливі світові фінансові умови, що панували на той час, а також часткова деескалація торговельного конфлікту між Сполученими Штатами та Китаєм після підписання торгової угоди «першого етапу» мали потенціал для посилення відновлення до початку пандемії.

Дані опитування підтверджують, що економічні наслідки пандемії та заходів стримування будуть важкими та далекосяжними. Переглядаючи галузеві дані з опитування Індексу менеджерів із закупівель (PMI), можна виявити три моделі.

По-перше, виробництво різко впало в усіх секторах, оскільки були введені жорсткі заходи стримування. По-друге, вплив на сектор послуг був більшим, ніж вплив на виробництво. Завдяки політиці стримування, що пригнічує попит і пропозицію в усьому світі, виробництво як у промисловості, так і в сфері послуг погіршилося набагато швидше, ніж під час Великої рецесії (див. діаграму 1).

По-третє, коли виробництво відновлюється, виробництво відновлюється після низького рівня, як нещодавно спостерігалось в Китаї. Однак з кількох причин це відновлення лише часткове. Ці причини стосуються обмежень, які все ще діють для підприємств, які вимагають тісної соціальної взаємодії; зміни поведінки споживачів на тлі занепокоєння щодо другої хвилі інфекцій; і висока невизначеність, яка перешкоджає прийняттю інвестиційних рішень, що, у свою чергу, знижує попит у найближчій перспективі та обтяжує виробничу потужність у довгостроковій перспективі. Глобальний зведений РМІ виробництва (за винятком Єврозони) дещо відновився в травні, підкріплений кращими результатами як для промислового сектора, так і для секторів послуг. Однак він залишається глибоко в скорочувальній території.

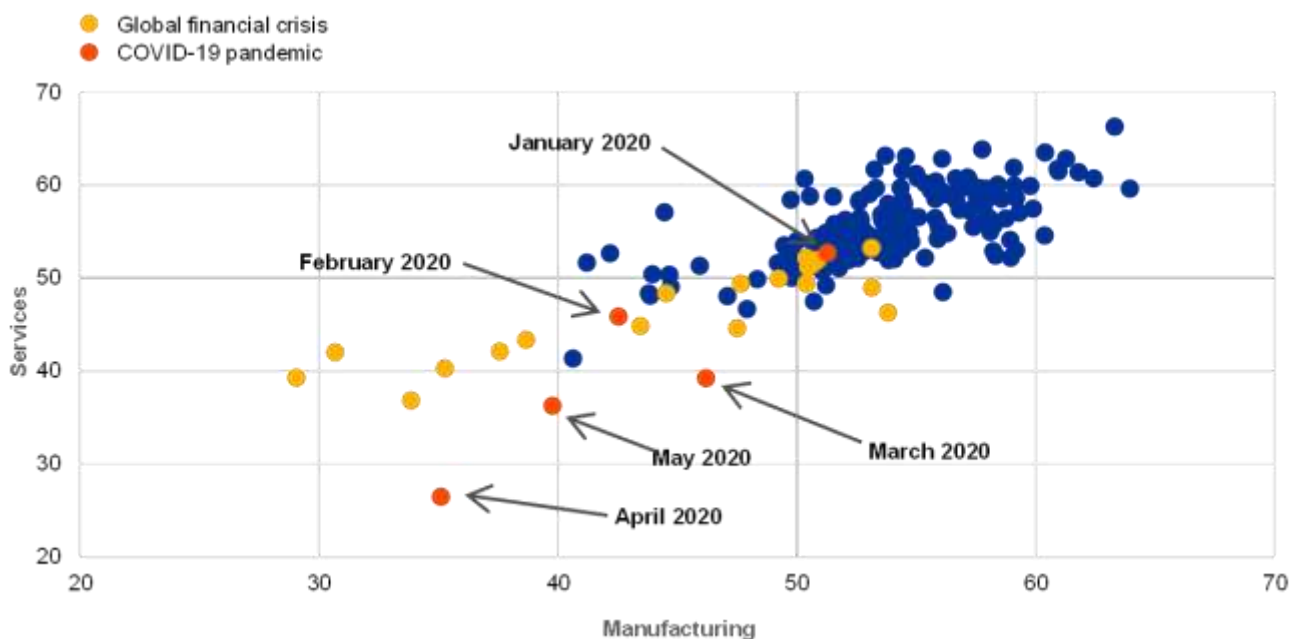

Рис. 2.1. Вплив показників довіри

Більш обережна поведінка споживачів відбивається на різкому зниженні глобальних показників довіри. Останніми тижнями споживчі настрої значно погіршилися, особливо в країнах з розвинутою економікою. Крім того, погіршення ситуації на ринку праці змусить споживачів прийняти більш обережну поведінку, що характеризується вищими запобіжними заощадженнями та меншим споживанням, особливо товарів тривалого користування.

Фінансові умови різко посилюються, але останнім часом деякі з них послабилися. Спочатку жорсткість була швидкою та широкомасштабною, вплинувши як на країни з розвинутою економікою, так і на ЕМЕ. Крім того, країни з економічною економікою спостерігали значні фінансові відтоки як у валовому, так і в чистому виразі, хоча останні дані свідчать про те, що протягом останніх тижнів ці відтоки зменшилися або навіть повернулися назад. Незважаючи на ці ознаки стабілізації, фінансовий стрес залишається високим, частково через збільшення кількості підтверджених нових випадків COVID-19 і смертей у регіонах швидкого розвитку. Примітно, що на початковому етапі кризи, пов'язаної з пандемією, фінансові інвестори без розбору втікали з країн з економічною економікою, але відмінності в макроекономічних засадах і вразливості між країнами з економічною економікою тепер, здається, стають дедалі важливішими для інвестиційних рішень.

Загалом фінансові умови залишаються значно жорсткішими як у країнах з розвинутою економікою, так і в країнах з розвинутою економікою, ніж до початку пандемії. Однак у довгостроковій перспективі вони залишаються більш сприятливими, ніж під час минулих глобальних спадів, включаючи Велику рецесію та рецесію, яка послідувала за лопнувшем бульбашкою доткому на початку 2000-х років. Частково це може відображати швидку та агресивну реакцію центральних банків у всьому світі. Зокрема, втручання в грошово-кредитну політику, ймовірно, будуть ключовим фактором стабілізації прибутковості суверенних облігацій і термінових премій, незважаючи на безпрецедентний рівень глобального випуску державних боргових зобов'язань,

спричинений пандемією. Невизначеність значно зросла і залишається високою. Хоча ще занадто рано судити про те, яку роль зіграла підвищена невизначеність у поточній кризі, вона, ймовірно, вплине на перспективи відновлення.

Макроекономічні прогнози спеціалістів Євросистеми від червня 2020 року передбачають, що світовий реальний ВВП (за винятком зони євро) цього року знизиться на 4,0%. Темп цього скорочення є швидшим, а його величина набагато більшою, ніж у період Великої рецесії. Після різкого скорочення в перших двох кварталах 2020 року, за прогнозами, економічна активність відновиться з третього кварталу. Після скасування карантину активність спочатку відновиться, але загальний темп відновлення буде поступовим завдяки дотриманню заходів соціального дистанціювання, а також зміні поведінки споживачів. Дивлячись на майбутнє, макроекономічні прогнози співробітників Євросистеми за червень 2020 року передбачають, що глобальна активність зросте на 6,0% у 2021 році та на 3,9% у 2022 році.

Порівняно з макроекономічними прогнозами співробітників ЄЦБ у березні 2020 року, глобальне зростання було значно переглянуто в нижній частині цього року, тоді як очікується, що зростання в середньостроковій перспективі буде трохи сильнішим. Ці зміни також означають, що рівень глобального виробництва залишається нижчим за траєкторію, заплановану в макроекономічних прогнозах співробітників ЄЦБ від березня 2020 року. Очікується, що для ЕМЕ відновлення буде більш повільним, ніж після попередніх спадів. Це відображає поєднання негативних потрясінь, що впливають на країни ЕМЕ на поточному етапі, включаючи пандемію, жорсткі фінансові умови, негативні потрясіння в умовах торгівлі для експортерів сировинних товарів і значний відтік капіталу.

У Сполучених Штатах темпи скорочення економічної активності, за оцінками, прискорилися у другому кварталі 2020 року. Згідно з другою оцінкою, реальний ВВП скоротився на 5,0% у річному обчисленні в першому кварталі. Це скорочення було трохи більшим, ніж повідомлялося в попередній оцінці. Дані з вищою частотою показують, що економічний спад ще більше поглибився у другому кварталі, оскільки в квітні по всій країні діяли суворі заходи

стримування. З кінця квітня штати США почали поступово пом'якшувати стримувальні заходи, що має сприяти відновленню у другій половині 2020 року. Це відбуватиметься завдяки відновленню внутрішнього попиту за підтримки сильної економічної політики, прийнятої на сьогоднішній день.

Однак прогнозується, що відновлення буде поступовим, оскільки споживча впевненість залишається на низькому рівні на тлі безпрецедентного скорочення робочих місць, зареєстрованого з кінця березня. У квітні зайнятість скоротилася більш ніж на 22 мільйони робочих місць, а рівень безробіття досяг 14,7%. Річна загальна інфляція споживчих цін різко впала до 0,3% у квітні з 1,5% у попередньому місяці. Без урахування продуктів харчування та енергоносіїв річна інфляція знизилася до 1,4% у квітні з 2,1% у березні. Очікується, що цього року інфляція знизиться, оскільки дезінфляційні наслідки шоку попиту переважають інфляційні наслідки, спричинені перебоями в постачанні, і, за прогнозами, поступово зростатиме, щоб наблизитися до цільового показника Федеральної резервної системи у 2% наприкінці періоду прогнозування.

У Китаї відновлення відбувається на фоні сильних зустрічних вітрів. Серед них слабкі перспективи зовнішнього попиту в найближчій перспективі, про що свідчить різке падіння експортних замовлень, і поступове відновлення внутрішнього попиту. Останнє відображає чинні заходи соціального дистанціювання, а також загалом більш обережну поведінку споживачів. Грошово-кредитна та політична стимуляція, прийнята владою, допоможе підтримати економічну активність. Дивлячись у майбутнє, очікується, що активність відновиться протягом прогнозного горизонту. Однак передбачається, що це відновлення залишиться приглушеним порівняно з рівнем активності, передбаченим у березневих прогнозах.

У Сполучених Штатах темпи скорочення економічної активності, за оцінками, прискорилися у другому кварталі 2020 року. Згідно з другою оцінкою, реальний ВВП скоротився на 5,0% у річному обчисленні в першому кварталі. Це скорочення було трохи більшим, ніж повідомлялося в попередній оцінці. Дані з вищою частотою показують, що економічний спад ще більше поглибився у

другому кварталі, оскільки в квітні по всій країні діяли суворі заходи стримування. З кінця квітня штати США почали поступово пом'якшувати стримувальні заходи, що має сприяти відновленню у другій половині 2020 року. Це відбуватиметься завдяки відновленню внутрішнього попиту за підтримки сильної економічної політики, прийнятої на сьогоднішній день.

Однак прогнозується, що відновлення буде поступовим, оскільки споживча впевненість залишається на низькому рівні на тлі безпрецедентного скорочення робочих місць, зареєстрованого з кінця березня. У квітні зайнятість скоротилася більш ніж на 22 мільйони робочих місць, а рівень безробіття досяг 14,7%. Річна загальна інфляція споживчих цін різко впала до 0,3% у квітні з 1,5% у попередньому місяці. Без урахування продуктів харчування та енергоносіїв річна інфляція знизилася до 1,4% у квітні з 2,1% у березні. Очікується, що цього року інфляція знизиться, оскільки дезінфляційні наслідки шоку попиту переважають інфляційні наслідки, спричинені перебоями в постачанні, і, за прогнозами, поступово зростатиме, щоб наблизитися до цільового показника Федеральної резервної системи у 2% наприкінці періоду прогнозування.

У Китаї відновлення відбувається на фоні сильних зустрічних вітрів. Серед них слабкі перспективи зовнішнього попиту в найближчій перспективі, про що свідчить різке падіння експортних замовлень, і поступове відновлення внутрішнього попиту. Останнє відображає чинні заходи соціального дистанціювання, а також загалом більш обережну поведінку споживачів. Грошово-кредитна та політична стимуляція, прийнята владою, допоможе підтримати економічну активність. Дивлячись у майбутнє, очікується, що активність відновиться протягом прогнозного горизонту. Однак передбачається, що це відновлення залишиться приглушеним порівняно з рівнем активності, передбаченим у березневих прогнозах.

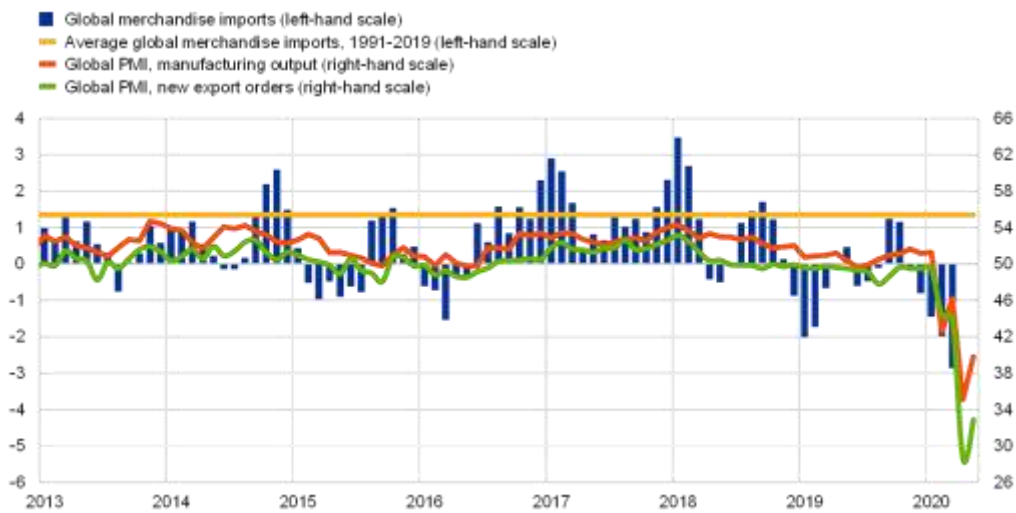

Рис.3.2. Прогноз активності експортерів

Очікується, що економічна активність у великих країнах-експортерах сировини стрімко впаде. Економіка Росії постраждала від останніх подій на енергетичному ринку та пандемії COVID-19, що вплинуло на зовнішній попит. Водночас спостерігається різке зростання нових випадків зараження всередині країни, що призвело до посилення заходів щодо стримування поширення вірусу.

Очікується, що скорочення видобутку, узгоджені ОПЕК+ для стабілізації світового ринку нафти, а також зниження цін на сировину призведуть до зниження інвестицій. У Бразилії економічна активність різко погіршилася через карантини, порушення ланцюга поставок, слабкість зовнішнього попиту, значний відтік капіталу та негативний шок умов торгівлі, що відображає падіння цін на товари. Зростання політичної напруги та той факт, що країна є однією з найбільш постраждалих від пандемії, можуть ускладнити надання ефективної державної підтримки економіці.

У Туреччині пандемія призвела до фінансового тиску на тлі високих зовнішніх дисбалансів і потреб у фінансуванні. Активність залишалася високою до кінця березня. Після цього настрої почали швидко падати, оскільки були введені заходи стримування та зовнішній попит різко скоротився. У той же час іноземні інвестори дедалі більше не схильні до ризику по відношенню до ЕМЕ, і з'явилися ознаки фінансового тиску на Туреччину. Турецька ліра ослабла, а

резерви центрального банку різко впали. У першій половині 2020 року очікується різке скорочення активності, тоді як прогнозується, що наступне відновлення буде дуже поступовим.

Світова торгівля постраждає сильніше, ніж діяльність, оскільки збої в логістиці та закриті кордони посилюють вплив падіння попиту. Крім того, проциклічна реакція торгівлі на розвиток економічної активності, як правило, посилюється під час спадів. Крах у світовій торгівлі товарами, ймовірно, буде посилений збоями в регіональних і глобальних ланцюжках створення вартості, оскільки значна частка торгівлі проміжними товарами – на яку припадає близько 40% світової торгівлі – має важливі наслідки для міжнародної передачі попиту та пропозиції. удари. Різке падіння торгівлі вже помітно в імпорті світових товарів, який скоротився на 2,9% у першому кварталі 2020 року (див. діаграму 2) – найбільше квартальне падіння з часів Великої рецесії. У той же час, темпи падіння імпорту товарів були загалом порівнянними в країнах з розвинутою економікою та на СВМ.

Через характер шоку особливо сильно постраждала торгівля послугами. Вхідні дані про туризм і транспорт, які разом складають основну частину світової торгівлі послугами, свідчать про безпрецедентне падіння. У березні кількість міжнародних туристів скоротилася більш ніж на 50%. Так само кількість пасажирів на міжнародних рейсах скоротилася більш ніж вдвічі порівняно з аналогічним періодом минулого року.

3.2. Прогнозування економічних показників

Згідно з макроекономічними прогнозами співробітників Євросистеми за червень 2020 року, очікується, що глобальне зростання імпорту (за винятком євросони) скоротиться на 12,9% цього року, а потім збільшиться на 8,0% і 4,3% у 2021 і 2022 роках відповідно. Прогнозується, що зовнішній попит євросони цього року скоротиться на 15,1% і зросте на 7,8% і 4,2% у 2021 і 2022 роках відповідно. Пандемія суттєво вплинула на торгівлю – прогнозується, що світовий імпорт (за

винятком єврозони) не повернеться до рівнів, зафіксованих у четвертому кварталі 2019 року, до кінця прогнозного періоду. Зовнішній попит єврозони залишається нижчим за цей рівень протягом усього періоду прогнозування.

Ступінь невизначеності щодо майбутнього курсу світової економіки залишається безпрецедентним. Це стосується еволюції пандемії та її впливу на економічну поведінку, а також пов'язаних із цим заходів стримування та успіху політичних заходів. Щоб проілюструвати діапазон можливих впливів пандемії COVID-19 на світову економіку, у макроекономічних прогнозах співробітників Євросистеми за червень 2020 року базовий прогноз доповнюється двома сценаріями – м'яким і серйозним. Ці сценарії можна розглядати як такі, що забезпечують ілюстративний діапазон навколо базового прогнозу.[2] Пандемія COVID-19 також призвела до низки подій, які можуть перешкодити прогнозованому відновленню світової економіки. Вони включають, наприклад, підвищену чутливість фінансових ринків до новин або структурні зміни в мережах поставок для виробництва. Ці ризики, на додаток до інших негативних ризиків, пов'язаних з переговорами щодо Brexit, і ризику зростання торговельного протекціонізму, залишаються актуальними, хоча вони також, ймовірно, залежать від майбутнього перебігу пандемії COVID-19 і вжитих політичних заходів.

Різке погіршення перспектив глобального попиту спричинило різке падіння цін на нафту. Ціни на нафту Brent нещодавно дещо відновилися і перевищили 30 доларів США за барель, після того, як на початку квітня впали нижче 20 доларів США за барель. Схоже, часткове відновлення цін на нафту зумовлене сподіваннями повернути назад раптове падіння глобального попиту на нафту, пов'язане з пандемією, у міру відновлення Китаю та поступового послаблення карантину в інших країнах. Ціни на нафту також були підтримані поступовою реакцією пропозиції нафти, оскільки угода ОПЕК+ набула чинності на початку травня, а видобуток нафти в Сполучених Штатах і Канаді скоротився через масштабні зупинки. Порівняно з макроекономічними прогнозами ЄЦБ за березень 2020 року, припущення щодо цін на сиру нафту в макроекономічних прогнозах співробітників Євросистеми за червень 2020 року на 36,0%, 33,1% і 26,6% нижчі

на 2020, 2021 і 2022 роки. З кінцевої дати для червневих прогнозів, ціна на сиру нафту зросла, 3 червня нафта марки Brent коштувала 38,3 дол. США за барель. У майбутньому ціни на сиру нафту, ймовірно, залишаться нестабільними. Це є відображенням того факту, що економічні перспективи залишаються дуже невизначеними, а використання сховищ надзвичайно високо.

Світову інфляцію гальмує різке падіння цін на нафту. Річна загальна інфляція споживчих цін у країнах ОЕСР різко сповільнилася до 0,9% у квітні з 1,7% у березні через різке падіння цін на нафту та нижчу базову інфляцію (див. графік 3). Після обвалу цін на сиру нафту, пов'язаного з пандемією, річна інфляція цін на енергоносії вже стала негативною в березні, а темпи цього падіння різко прискорилися до 10,8% у квітні, що стало найбільшим падінням з вересня 2015 року. Навпаки, річні ціни на продукти харчування інфляція ще більше прискорилися до 6,4% у квітні проти 3,5% у попередньому місяці. У той же час річна базова інфляція ІСЦ (без урахування продуктів харчування та енергоносіїв) знизилася до 1,6% у квітні з 2,1% у попередньому місяці.

У майбутньому глобальна інфляція знизиться на тлі зниження цін на нафту та слабого попиту. Ці фактори переважають будь-який потенційний інфляційний вплив від зниження пропозиції, спричиненого вузькими місцями у виробництві та логістиці. Слабкий попит, різке погіршення ситуації на ринках праці та більший спад, ймовірно, послаблять основний інфляційний тиск у всьому світі. Нижчі ціни на нафту значною мірою пояснюють перегляд у бік зниження експортних цін конкурентів єврозони (у національній валюті) у 2020 році. Оскільки очікується, що ціна на сиру нафту поступово зростатиме протягом прогнозного горизонту, цей вплив розсіється, а експорт конкурентів єврозони збільшиться прогнозується, що ціни повернуться до свого довгострокового середнього значення до кінця 2021 року.

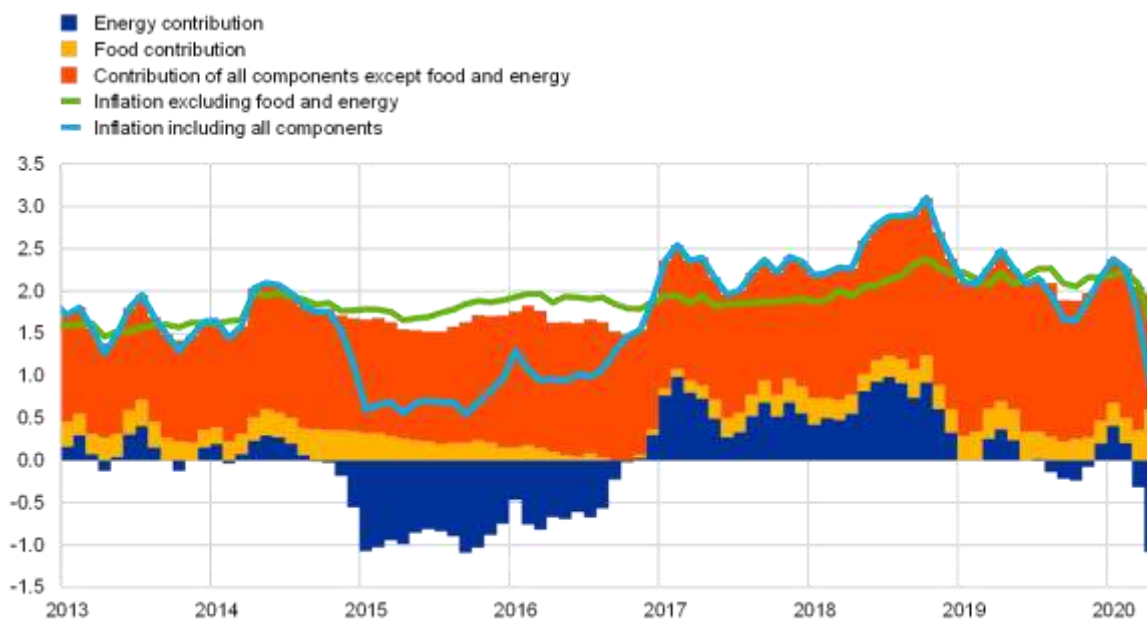

Рис.3.3. Макрофінансові умови в євроні

Хоча фінансові умови в євроні дещо послабилися після засідання Керівної ради в березні 2020 року, вони не повернулися до рівня, який спостерігався до глобального поширення коронавірусу (COVID-19). За період огляду (12 березня 2020 року по 3 червня 2020 року) форвардна крива середнього індексу овернайт (EONIA) змістилася вгору. Невелика інверсія за короткими термінами погашення все ще спостерігається, хоча й меншою, ніж 12 березня, і свідчить про те, що очікування учасників ринку щодо подальшого зниження облікових ставок зменшилися та змістилися далі в майбутнє.

Незважаючи на пристосування грошово-кредитної політики, запроваджене через програму екстрених закупівель у зв'язку з пандемією (PEPP) та інші політичні заходи, прибутковість довгострокових суверенних облігацій євроні зростає протягом періоду огляду завдяки збільшенню безризикових ставок і розширенню суверенних спредів. Ціни на ризикові активи частково відновилися після збитків, понесених у лютому та березні, головним чином на тлі покращення глобальних настроїв щодо ризику та уявлення про те, що хвостові ризики неминучої глобальної кризи певною мірою зникли. На валютних ринках євро залишався загалом стабільним у торговельно-зваженому виразі, а волатильність

двосторонніх обмінних курсів відображала невизначеність навколо пандемії COVID-19.

EONIA та нова базова короткострокова ставка євро (€STR) становили в середньому -45 і -54 базисних пункти відповідно протягом періоду огляду.[3] Надлишкова ліквідність зросла на 398 мільярдів євро за період, що розглядається, приблизно до 2163 мільярдів євро[4]. Ця зміна в основному відображає введення РЕРР поряд із програмою купівлі активів (APP), а також використання цільових довгострокових операцій рефінансування (TLTRO III) і LTRO мостових операцій.

Короткий край прямої кривої EONIA змістився вгору протягом періоду огляду, хоча крива залишається злегка інвертованою (див. Графік 4). Короткий кінець кривої вирівнявся після засідання Ради керуючих 12 березня, оскільки ринки відклали очікування неминучого зниження ставки за депозитами. Тим не менш, інверсія на короткому кінці кривої контрастує з плоскою кривою, яка спостерігалася до поширення вірусу, що вказує на те, що учасники ринку продовжують очікувати деякого подальшого зниження процентних ставок.

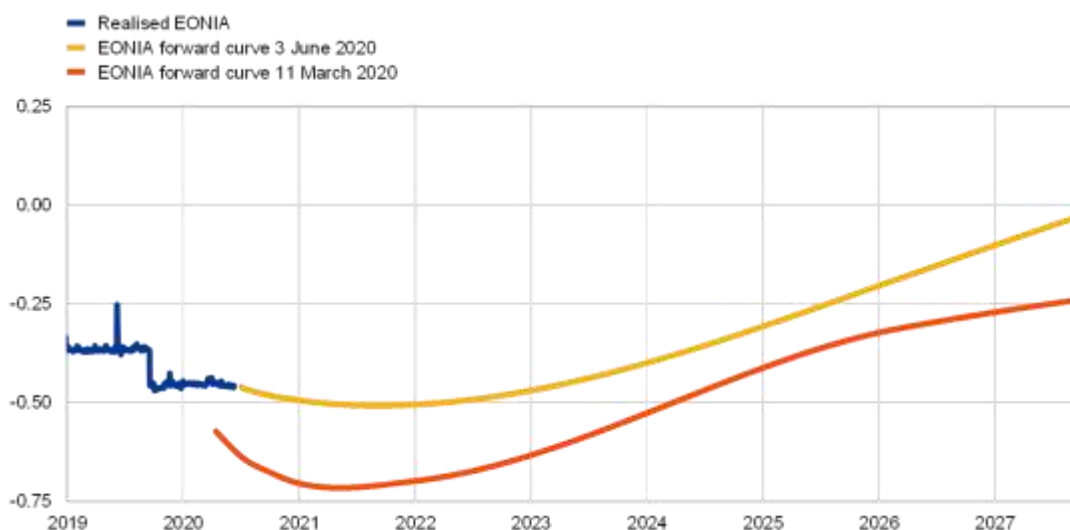

Рис.3.4. Пристосування монетарної політики

Незважаючи на подальше пристосування монетарної політики за допомогою РЕРР та інших заходів, дохідність довгострокових суверенних облігацій у євроні зросла протягом періоду огляду (див. графік 5). Прибутковість десятирічних

суверенних облігацій єврозони, зважена за ВВП, зросла на 36 базисних пунктів до 0,24%. На дохідність державних облігацій вплинуло загальне підвищення безризикових ставок протягом періоду, що розглядається. Крім того, збільшення суверенних спредів над безризиковими ставками також підштовхнуло до підвищення прибутковості державних облігацій, зваженої за десятирічним ВВП, протягом розглянутого періоду. На відміну від зростання прибутковості суверенних облігацій єврозони, прибутковість десятирічних суверенних облігацій у Сполучених Штатах знизилася до 0,75% (зниження на 13 базисних пунктів) і залишилася стабільною у Сполученому Королівстві на рівні 0,28% (зростання на 1 базисний пункт).

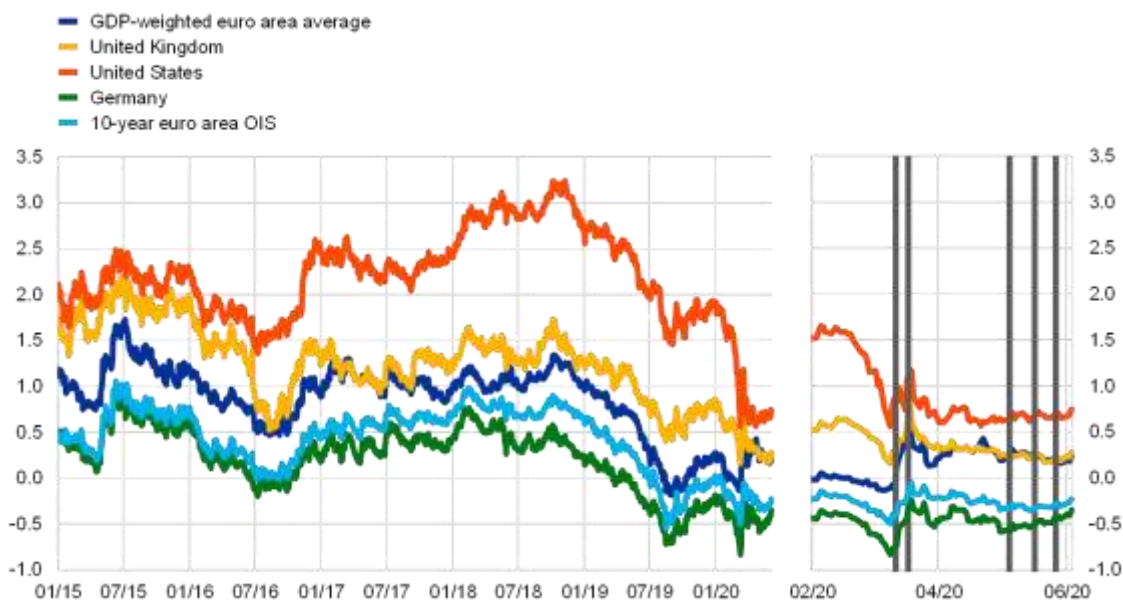

Рис.3.5. Пристосування монетарної політики до основної

Зважаючи на подальше пристосування монетарної політики за допомогою РЕРР та інших заходів, дохідність довгострокових суверенних облігацій у євроні зросла протягом періоду огляду (див. графік 5). Прибутковість десятирічних суверенних облігацій єврозони, зважена за ВВП, зросла на 36 базисних пунктів до 0,24%. На дохідність державних облігацій вплинуло загальне підвищення безризикових ставок протягом періоду, що розглядається. Крім того, збільшення суверенних спредів над безризиковими ставками також підштовхнуло до підвищення прибутковості державних облігацій, зваженої за десятирічним ВВП,

протягом розглянутого періоду. На відміну від зростання прибутковості суверенних облігацій єврозони, прибутковість десятирічних суверенних облігацій у Сполучених Штатах знизилася до 0,75% (зниження на 13 базисних пунктів) і залишилася стабільною у Сполученому Королівстві на рівні 0,28% (зростання на 1 базисний пункт)..

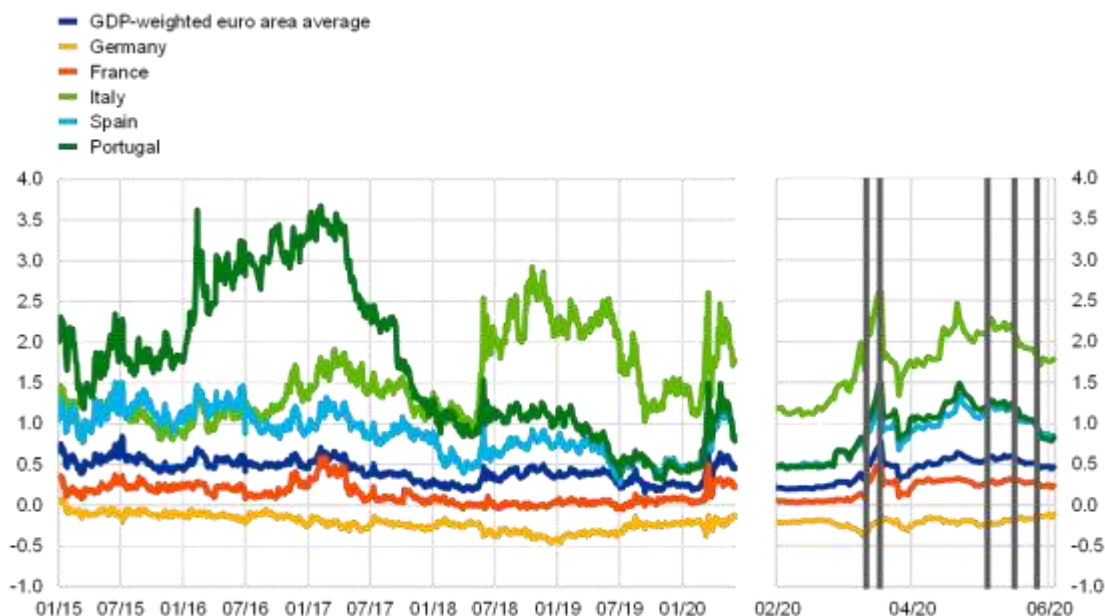

Рис.3.7. Пристосування монетарної політики єврозони

Незважаючи на подальше пристосування монетарної політики за допомогою РЕРР та інших заходів, дохідність довгострокових суверенних облігацій у євроні зросла протягом періоду огляду (див. графік 5). Прибутковість десятирічних суверенних облігацій єврозони, зважена за ВВП, зросла на 36 базисних пунктів до 0,24%. На дохідність державних облігацій вплинуло загальне підвищення безризикових ставок протягом періоду, що розглядається. Крім того, збільшення суверенних спредів над безризиковими ставками також підштовхнуло до підвищення прибутковості державних облігацій, зваженої за десятирічним ВВП, протягом розглянутого періоду.

Рис.3.6. Доходність облігацій

Незважаючи на подальше пристосування монетарної політики за допомогою РЕЕР та інших заходів, дохідність довгострокових суверенних облігацій у євроні зросла протягом періоду огляду (див. графік 5). Прибутковість десятирічних суверенних облігацій євроні, зважена за ВВП, зросла на 36 базисних пунктів до 0,24%. На дохідність державних облігацій вплинуло загальне підвищення безризикових ставок протягом періоду, що розглядається. Крім того, збільшення суверенних спредів над безризиковими ставками також підштовхнуло до підвищення прибутковості державних облігацій, зваженої за десятирічним ВВП, м

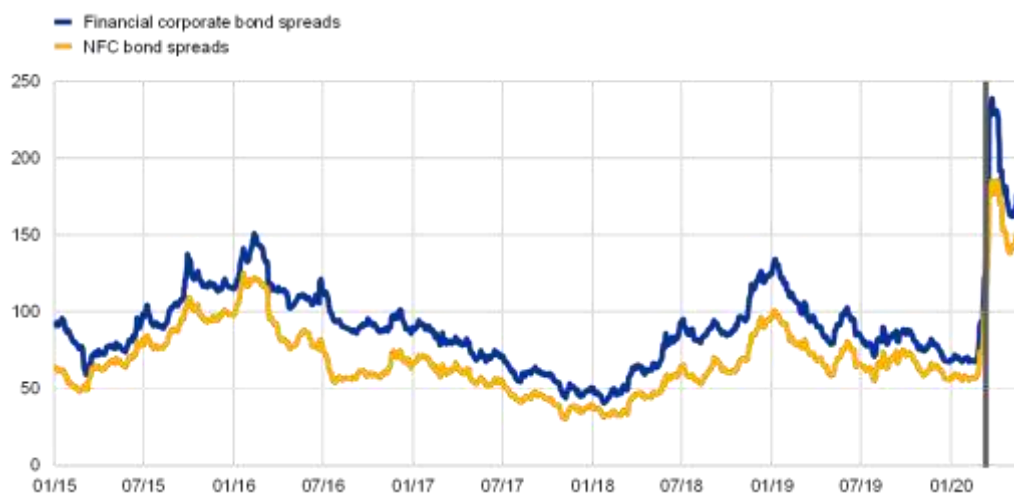

Рис.3.7. Динаміка прибутковості акцій

Стійкий до подальшого застосування монетарної політики за допомогою РЕЕР та інших, дохідність довгострокових суверенних зобов'язань в євроні зросла протягом періоду огляду (див. графік 5). Прибутковість десятирічних

суверенних зобов'язань єврозони, зважена за ВВП, зросла на 36 базових пунктах до 0,24%. На дохідність державних зобов'язань вплинуло загальне підвищення безризикових ставок протягом періоду, що розглядається. Крім того, підвищення суверенних спередів над безризиковими ставками також підштовхнуло до підвищення прибутковості державних зобов'язань,

На валютних ринках євро загалом не змінився у зваженому торговельному виразі (див. графік 9). Номінальний ефективний обмінний курс євро, виміряний по відношенню до валют 38 найважливіших торговельних партнерів єврозони, зріс на 0,4% за період огляду. Щодо двосторонньої динаміки валютних курсів, євро зріс відносно більшості основних валют, зокрема японської єни (на 4,0%) та швейцарського франка (на 2,3%). Євро також подорожчав по відношенню до валют Бразилії, Туреччини та більшості валют держав-членів ЄС, що не входять до єврозони. Ця динаміка була частково компенсована незначним зниженням курсу долара США (на 0,4%). Євро впав по відношенню до російського рубля (на 8,4%) і шведської крони (на 4,0%), певною мірою змінивши попередній сильний курс після невизначеності, викликані пандемією COVID-19.

Зростання реального ВВП єврозони впало в безпрецедентних масштабах у першому кварталі 2020 року в контексті суворих карантинних заходів, вжитих країнами єврозони для стримування поширення коронавірусу (COVID-19). Хоча високочастотні показники та результати останнього опитування нещодавно вказали на деяке помірне покращення рівня економічної активності, оскільки країни почали послаблювати свої карантинні заходи, серйозний вплив на активність у квітні та травні вказує на подальше зниження у другому кварталі. Заглядаючи вперед, очікується відновлення економічної активності в євзоні в другій половині 2020 року за підтримки сприятливих умов фінансування, експансіоністської фіскальної позиції та відновлення глобальної активності, хоча загальна швидкість і масштаб відновлення залишаються високими невизначеними. У базовому сценарії макроекономічних прогнозів спеціалістів Євросистеми для єврозони від червня 2020 року очікується, що річний реальний ВВП впаде на 8,7% у 2020 році та відновиться на 5,2% у 2021 році та на 3,3% у 2022 році. Порівняно з

ЄЦБ у березні 2020 року Згідно з макроекономічними прогнозами персоналу, прогноз зростання реального ВВП був суттєво переглянут у бік зменшення на 9,5 відсоткових пунктів у 2020 році та переглянуто в бік підвищення на 3,9 відсоткових пунктів у 2021 році та на 1,9 відсоткових пунктів у 2022 році.

Активність у євросоні безпрецедентно впала в першому кварталі 2020 року на тлі заходів стримування COVID-19 і пов'язаної з цим крайньої невизначеності. У першому кварталі 2020 року реальний ВВП скоротився на рекордні 3,8% у порівнянні з кварталом у першому кварталі 2020 року в контексті жорсткої політики карантину, яку впроваджує більшість країн євросони з середини березня. Скорочення, викликане COVID-19, було неоднорідним у різних країнах і секторах. Серед найбільших економік євросони у Франції, Італії та Іспанії спостерігався сильніший спад економічної активності, ніж у Німеччині та Нідерландах. Економічне зростання в країнах євросони в першому кварталі 2020 року негативно корелювало з обмежувальними заходами соціального дистанціювання та карантинном для стримування поширення COVID-19 (діаграма 10). Загалом вплив карантину вилився в помітне скорочення промислового виробництва в євросоні, яке скоротилося на безпрецедентні 11,3% у місячному обчисленні в березні 2020 року та на 3,3% у квартальному вираженні в першому кварталі. Так само, згідно з даними опитування за перший квартал 2020 року, використання потужностей різко впало на 11 процентних пунктів до 69,7% у виробничому секторі та приблизно на 5 процентних пунктів до 85,6% у секторі послуг.

Очікується, що скорочення торгівлі в євросоні посилиться в другому кварталі 2020 року. У першому кварталі торгівля товарами всередині євросони скоротилася більше, ніж торгівля за межами євросони в результаті заходів щодо стримування COVID-19, вжитих країни євросони. У другому кварталі 2020 року очікується безпрецедентне зниження, про що свідчить обвал індексу нових експортних замовлень до 18,9 у квітні (порівняно з 49,5 на початку 2020 року). Відновлення того самого провідного індикатора до 28,7 у травні вказує на перші ознаки дуже поступового розширення після цього. Торгівля євросони особливо вразлива до шоку від COVID-19 через деякі особливості. По-перше, Європа є

важливим туристичним напрямком, на який припадає 30% світових надходжень від туризму.

Отже, регіон особливо постраждав від заборони на поїздки, обмежень на пересування та карантину. Наслідки, звичайно, найсерйозніші в країнах єврозони, де туризм становить значну частку ВВП. По-друге, надзвичайний ступінь невизначеності та подальше відстрочення інвестиційних рішень вплинули, зокрема, на торгівлю товарами тривалого користування, що є основним компонентом експорту єврозони. По-третє, ефект переливу через регіональні виробничі мережі передає та посилює шоки в економіках єврозони та може призвести до різкішого скорочення потоків усередині єврозони, ніж загальних торгових потоків.

У найближчій перспективі більший спад темпів зростання єврозони очікується у другому кварталі 2020 року. Хоча більшість країн почали послаблювати суворі карантинні заходи з початку травня, високочастотні дані свідчать лише про деякі помірні покращення активності. Наприклад, показники споживання електроенергії та мобільності лише помірно зросли з початку травня. Більш традиційні показники опитування також показують подібну тенденцію. Індикатор економічних настроїв Європейської комісії (ESI) дещо покращився до 67,5 у травні порівняно з історичним мінімумом у 64,9 у квітні, але залишився в середньому значно нижчим за 100,6, зафіксований у першому кварталі 2020 року. Більш того, незважаючи на відскок від свого рекорду низький – 13,6 у квітні, травневий миттєвий зведений PMI – 31,9 – свідчить про те, що у другому кварталі 2020 року активність залишалася на території, що скорочується. Однак між секторами були певні відмінності, оскільки індекс виробництва підскочив до 35,6 у травні з 18,1 у квітні, тоді як ділова активність у сфері послуг залишилася нижчою на рівні 30,5, порівняно з 12,0 у квітні. Показники бізнес-опитування Європейської комісії також вказують на продовження слабкої активності в найближчі місяці, хоча й з певним покращенням у секторах, які найбільше постраждали від заходів стримування COVID-19, включаючи їжу та напої, житло та автотранспорт.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Актуальність теми пошуку нових форм міжнародного співробітництва для підприємств в умовах воєнного часу стоїть на порядку денному для великих фірм, які опинились в кризовому стані та знаходяться в збутовій кризі з причин руйнування збутової мережі або втрати звичних ринків збуту та можливостей логістики, які забезпечують реалізацію продукції та наявність стабільної частки зовнішнього ринку, що дозволяє отримувати належну частку прибутку на протязі тривалого часу.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у пошуку нових напрямків зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Для досягнення мети необхідно виконати наступні завдання кваліфікаційної роботи:

- проаналізувати та узагальнити понятійний апарат, який стосується зовнішньоекономічної діяльності та пошуку нових каналів розподілу продукції та надання сервісних послуг;
- охарактеризувати діяльність типового підприємства, галузі та сформулювати основні шляхи експорту продукції;
- знайти напрями удосконалення експортної діяльності підприємства та урізноманітнення її напрямків.

Об'єкт дослідження в кваліфікаційної роботи – підприємство, що є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного часу.

Предметом дослідження в дипломній роботі визначена зовнішньоекономічна діяльність підприємства.

В дипломному дослідженні використовувались загальнонаукові та спеціальні методи: аналітичний, синтезу, монографічний, економіко-статистичний, абстрактно-логічний для розробки теми та формулюванні висновків, практичних рекомендацій для застосування в підприємстві.

Кваліфікаційна робота виконана на 69 сторінках з використанням 21 джерел, має 5 таблиць, 4 рисунки.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI.
2. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. / за ред. В.Г. Дем'янишина, Г.Б. Погрішук. Тернопіль: Крок, 2017. 532 с.
3. Бюджетний менеджмент: підруч. / за заг. ред. В. Федосова. Київ : КНЕУ, 2004. 864 с.
4. Бюджетний менеджмент: тренінг-курс : навч. посіб. / за заг. ред. Є.О. Малік. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. 400 с.
5. Дікань Л.В., Голуб Ю.О., Синюгіна Н.В. Державний аудит : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 503 с.
6. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : моногр. Київ : НДФІ, 2006. 584 с.
7. Панкевич Л.В., Зварич М.А., Могиляк П.Я., Хомічак Б.І. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 293 с.
8. Письменна Т. Принципи бюджетного контролю: теоретична інтерпретація та практика виконання. Світ фінансів. 2011. № 4. С. 115–127.
9. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI.
10. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 3 лют. 2016 р. № 43.
11. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2015 р. № 215.
12. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 2015 р. № 537.
13. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серп. 2014 р. № 375.
14. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 бер. 2019 р. № 227.

15. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вер. 2002 р. № 538-р.

16. Прокофьев С.Е. Организация кассового обслуживания исполнения федерального бюджета Канады. Финансы. 2007. № 6. С. 68–70.

17. Прокофьев С.Е. Особенности организации расходования бюджетных средств в Италии. Финансы. 2009. № 12. С. 67–69.

18. Рассыльников И.А. Основы правового регулирования бюджетной деятельности в Великобритании. Северо-Кавказский юридический вестник. 2012. № 1. С. 95–102.

19. Робинсон М. Бюджетирование, ориентированное на результат : пособ. / пер. с англ. оригинала с разрешения Секретариата CLEAR. Любляна : PEMPAL, 2012. 234 с.